

LAVINOZNO

Turistička vs. planinari: sukob koga nije smelo da bude

DRAJTULING
Održano
Državno prvenstvo

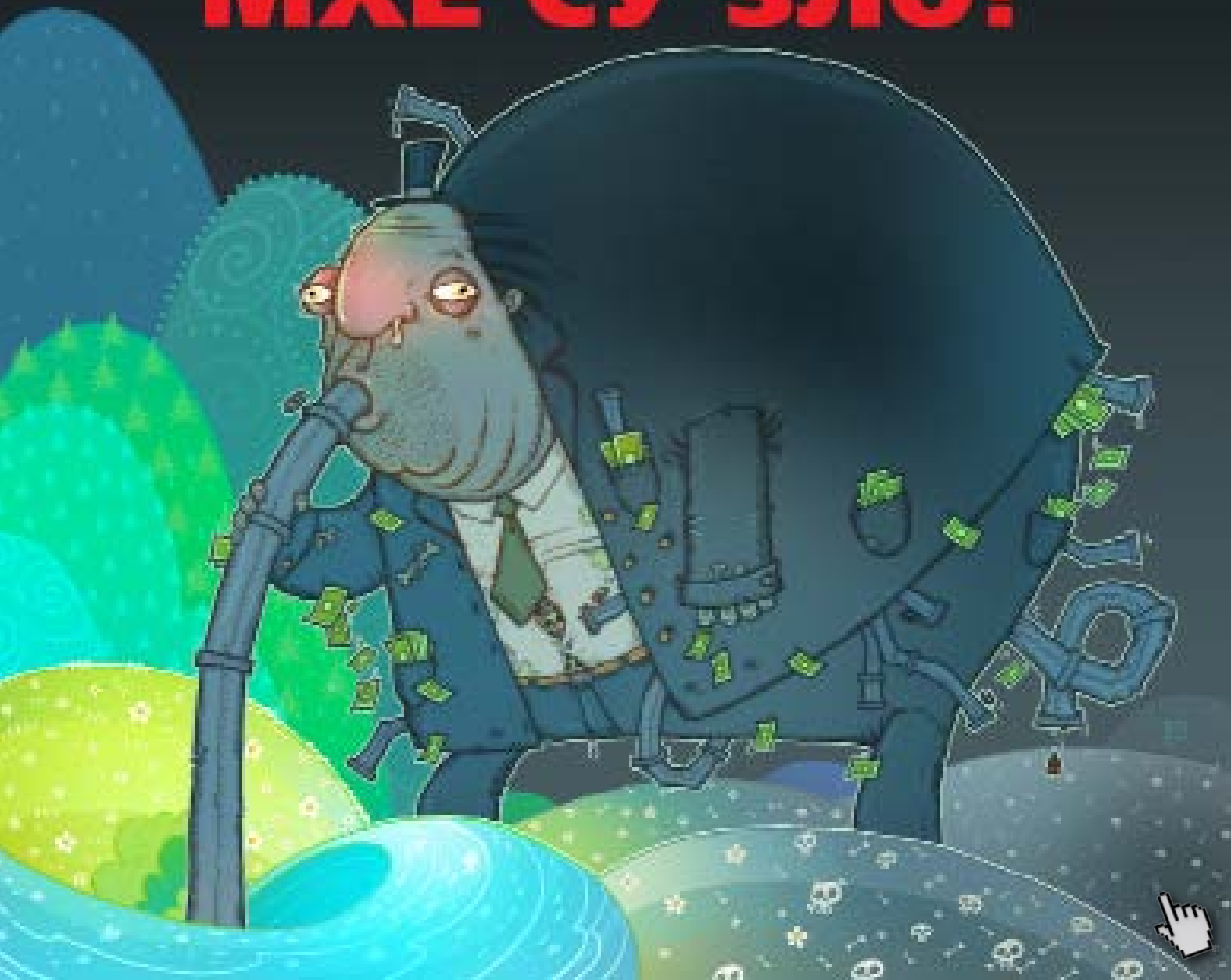
MARKET
Izbor najpopularnijih
Izbor cepina
za 2020. godinu

KO UБИЈА РЕКУ

УБИО ЈЕ РИБУ, УБИО ЈЕ ШУМУ,
УБИО ЈЕ ПТИЦУ, УБИО ЈЕ ПЛАНИНУ.

МХЕ СУ ЗЛО!

BESPLATNI OUTDOOR MAGAZIN / 30. decembar 2020.

→ DRAJTULING

34 Državno prvenstvo

Takmičenje je održano 12. decembra u Ovčar Banji organizaciji Planinarskog saveza Srbije i Kluba ekstremnih sportova „Armadilo” iz Čačka...

58 Priča o samoći u planini

Postoje ti trenuci kada u planini postojе samo čovjek i samoća. O tome je nešto napisao i naš poznati ekspedicionist i visokogorac Matej Perković...

→ U PLANINI

82 Market - Izbor najpopularnijih Izbor cepina za 2020.

marės

Iz pera Mersihe Ismajloske dolazi nam priča o nesvakidašnjoj avanturi po mitskim predelima...

kom moru, već je i poveći izazov za sve zagrižene planinare koji vole dugačke ture...

tavljena od članova PD „Avale” i PK „Alti” iz Beograda, obavila je izviđačku misiju

naselju u Rusiji
Iz pera Jekaterina Sineljščikova stižu priče o neverovatnim mestima u Rusiji...

LAVINOZNO!

26 Turistička vs. planinari sukob koga nije smelo da bude

Kada sledeći put budete visili sa stene, ili se na -20 promrzli vraćali sa celodnevnog pešačenja, znajte da je napor i opasnost vaša privatna stvar, a da ste pred zakonom jedan obični turista...

VISOKOGORSTVO

42 Maja e Vala-

49 Musala

Planinari iz više gradova iz Srbije uspeali su da se provuku ispod radara korone i ispenju Musalu u zimskim uslovima...

PLANINARENJE

62 Slavonski planinarski put

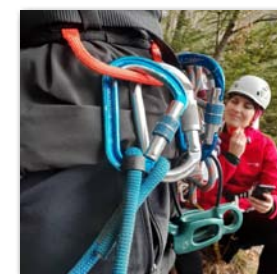
Ova staza nešto dulja od 350 km nije samo pješački presjek neravne Slavonije koju ukrašava nekoliko planina koje su nekada stršale poput otoka u Panons-

70 Uspon na Vučji zub i vrhove Orjena

„Uspon na Vučji zub i vrhove Orjena” u organizaciji PD „Vučji zub” iz Trebinja izvedena je u 10. oktobra...

VIA FERRATA

76 Sokolov put
Petočlana ekipa sas-

na novootvorenoj via ferrati ...

PROPELER

90 Gljivarskom stazom ili tragovima traktora

„Edukativna gljivarska staza” je projekat Mikološko-gljivarskog saveza Srbije..

PUTOVANJA

96 Deset činjenica o najsevernijem

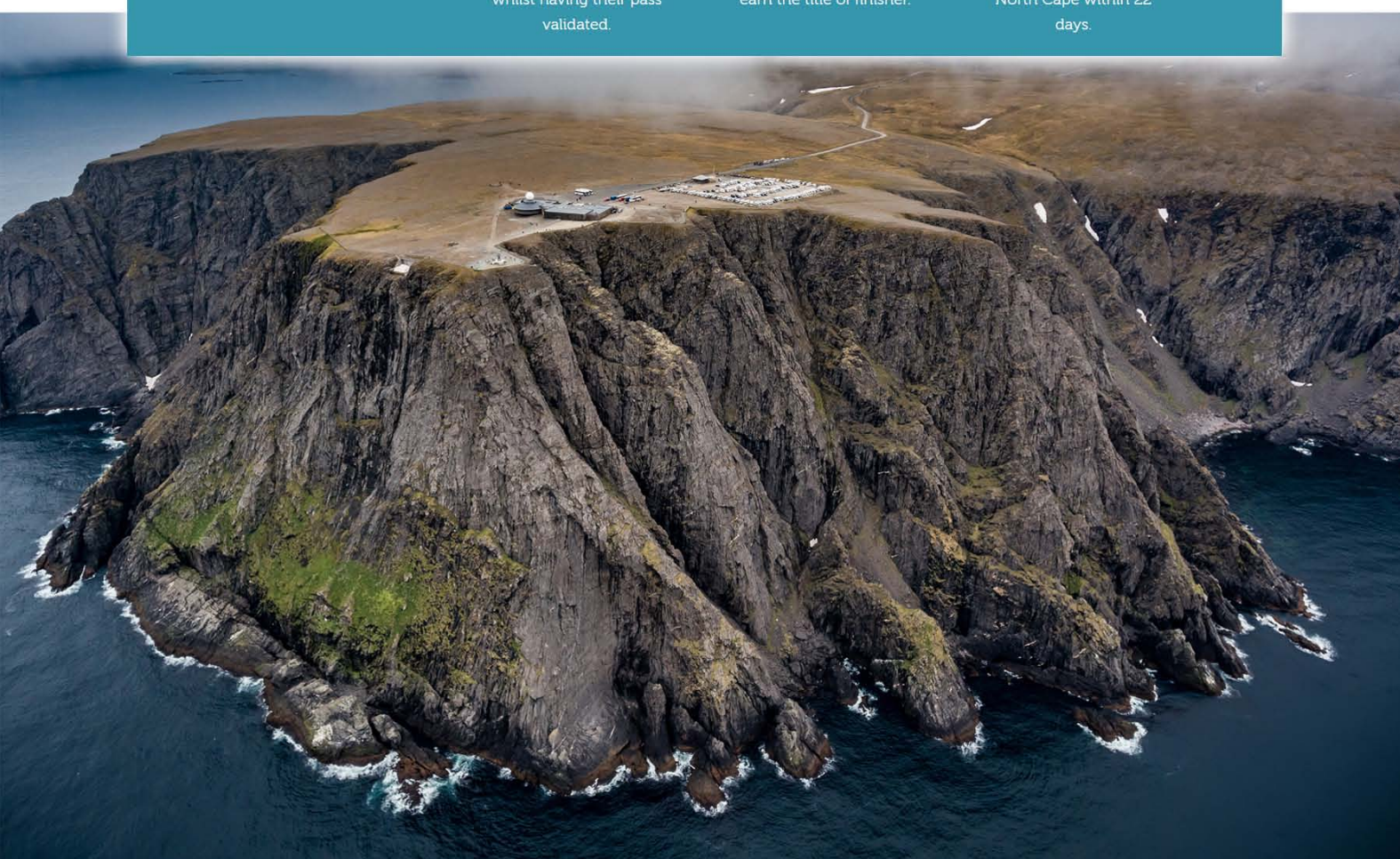

1 continent, 11 countries, 4000 km self supported with a legendary destination, the Arctic Circle! This is the NorthCape4000, the Ultracycling Bike Adventure.

<p>FIXED ROUTE</p> <p>We traced 4000 km of timeless atmospheres, amazing landscapes and natural sceneries. All united, to the Great North.</p>	<p>GATES</p> <p>There are 4 obligatory checkpoints or "Gates" where participants have to pass through. Here one can catch their breath whilst having their pass validated.</p>	<p>UNSUPPORTED</p> <p>A legendary adventure requires legendary participants. No outside support whatsoever, total autonomy. You have to earn the title of finisher.</p>	<p>TIME LIMIT</p> <p>Experience the event and cover the distance in the time you want; however, to be a Finisher of Edition IV, you have to reach North Cape within 22 days.</p>
---	---	--	---

www.northcape4000.com

Postanite
PATREON
podržite naš rad

DONIRAJ
PayPal

MOJA PLANETA 87 • decembar 2020.
Besplatni outdoor magazin za aktivan život • PDF izdanje

Osnivač i izdavač:
Studio za dizajn „Smart Art“
Adresa redakcije:
Narodnog fronta 65, 21000 Novi Sad
Glavni i odgovorni urednik:
Jovan Jarić (jovanjaric@mojaplaneta.net)

Art direktor:
Office Talent
Prelom:
Studio za dizajn „Smart Art“
Fotografije:
Dreamstime, Pixabay, Studio za dizajn „Smart Art“
Advertajzing:
062/22-37-47

Izdanje je besplatno i distribuira se u PDF formatu, putem elektronske pošte. Stari brojevi se mogu downloadovati iz arhive sa Internet adrese:
www.mojaplaneta.net

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Biblioteka Matice srpske, Novi Sad
796.5

MOJA planeta [Elektronski izvor] : besplatni outdoor magazin za aktivan život / glavni urednik Jovan Jarić . -
Online izd.- Elektronski časopis . - 2010, br. 1 - . -
Mesečno . - Dostupno na <http://www.mojaplaneta.net>
ISSN 2217-3307
COBISS.SR-ID 255946503
Magazin upisan u Registar javnih glasila Srbije pod registarskim brojem:
DE: 000002

Izdavač zadržava sva prava. Svi autorski tekstovi, fotografije i ostali sadržaji objavljeni su uz odobrenje autora. Svi pisani i foto materijali u vlasništvu su Studija „Smart Art“ i autora. Kopiranje, dalja distribucija teksta (delimično ili u potpunosti) i fotografija u komercijalne svrhe zabranjena je u svim medijima bez pismene dozvole Studija „Smart Art“ i autora. Tekstovi i fotografije se objavljuju isključivo bez novčane naknade. Redakcija i izdavač ne odgovaraju za sadržaj i istinitost reklamnih poruka i tekstova. Redakcija i izdavač ne odgovaraju za štamparske i nenamerne greške. Redakcija nije obavezna da vraća i odgovara na primljene rukopise, fotografije i elektronsku poštu.

ČITAJTE NAS PREKO SMARTPHONA

Naše novine takođe možete da čitate koristeći aplikaciju NOVINARNICA.NET (za android operativni sistem), a magazin potražite u kategoriji besplatne novine. Aplikaciju možete da skinete na sledećem direktnom linku:

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

POTRAŽITENA:
www.mojaplaneta.net

Pronađite svoje mesto na planini

ADRESAR PLANINARSKIH DOMOVA IZ CELOG REGIONA NA JEDNOM MESTU

Stare brojeve magazina „Moja planeta“ možete skinuti sa Internet adrese:
www.mojaplaneta.net
na linku ARHIVA

SLEDEĆI BROJ MAGAZINA „MOJA PLANETA“ IZLAZI 15. FEBRUARA 2020.

Bjelasica i Komovi, Nacionalni park „Biogradska Gora”

Razmer: 1:60.000

Format: 66 x 94 cm

Format savijene: 12 x 23 cm

Opis: Na planinarsko-turističkoj karti planina Bjelasica i Komovi prikazana je granica nacionalnog parka Biogradska Gora sa granicom zaštićenog područja. Na poledini karte date su turističke informacije sa fotografijama i tekstovi o planinama Bjelasici i Komovima, nacionalnom parku i gradovima Kolašin, Bijelo Polje, Mojkovac, Berane i Andrijevica, koji se nalaze na obodu planine Bjelasice.

Cena: 500 din. + PTT

Stara planina, park prirode

Razmer: 1:50.000

Format: 67 x 96 cm

Format savijene: 12 x 23 cm

Opis: Na planinarsko-turističkoj karti područja Stare planine i Pirota prikazano je područje parka prirode Stara planina sa granicama rezervata I i II stepena zaštite i lokacijama turističkog sadržaja. Na poledini karte date su fotografije i podaci na srpskom i engleskom jeziku o odlikama oblasti Stare planine, flori, faunu i vegetaciji ovog područja i turističkim objektima i izletištim. U prilogu je data karta područja parka prirode i turističke regije u sitnijoj razmeri.

Cena: 500 din. + PTT

Rajac, planinarsko turistička karta

Razmer: 1:25.000

Format: 96 x 67 cm

Format savijene: 12 x 22 cm

Opis: Planinarsko turistička karta Rajca izrađena je u saradnji sa Planinarskim društvom „Pobeda” i na njoj je prikazano šire područje Rajca: od Ljiga na severu do Koštunica na jugu i od Struganika na zapadu do Boljkovca na istoku.

Cena: 500 din. + PTT

RADAN i okolne planine, planinarsko turistička karta

Razmer: 1:50.000

Format: 96 x 67 cm

Format savijene: 12 x 22 cm

Opis: Na karti je prikazano područje planine Radan planine i okolnih planina. Označeni su Đavolja varoš, Caričin grad i Prolom Banja sa turističkim objektima, stazama zdravlja i lovištima. Na poledini karte dati su osnovni podaci o prirodnoj i kulturnoj baštini i turističkim objektima na tom delu Srbije na srpskom i engleskom jeziku sa odgovarajućim fotografijama.

Cena: 500 din. + PTT

Suva planina i Svrlijske planine, planinarsko turistička karta

Razmer: 1:55.000

Format: 96 x 67 cm

Format savijene: 12 x 22 cm

Opis: Na karti je prikazana Suva planina i Svrlijske planine sa prirodnim i kulturnom baštinom, turističkim objektima i obeleženim planinarskim stazama. Na poledini karte se nalaze fotografije sa odgovarajućim tekstom na srpskom i engleskom jeziku.

Cena: 500 din. + PTT

Valjevske planine, planinarsko turistička karta

Razmer: 1:50.000

Format: 96 x 67 cm

Format savijene: 12 x 22 cm

Opis: Na karti je prikazano područje Valjevskih planina sa prirodnim i kulturnom baštinom i turističkim sadržajem. Na poledini karte date su fotografije sa odgovarajućim tekstom na srpskom i engleskom jeziku.

Cena: 500 din. + PTT

Divčibare, planinarsko turistička karta

Razmer: 1:6.500

Format: 96 x 67 cm

Format savijene: 12 x 23 cm

Opis: Karta je izrađena na ortofoto podlozi sa prikazom turističkog sadržaja, planinarskim stazama, označenim vidikovcima i dr. Na poledini karte dat je tekst sa fotografijama o turističkom sadržaju na srpskom i engleskom jeziku.

Cena: 500 din. + PTT

Stari Begej – Carska bara, specijalni rezervat prirode

Razmer: 1:25 000

Format: 80 x 62,5 cm

Format savijene: 10 x 21 cm

Opis: Na karti je prikazano područje SRP „Stari Begej” - Carska bara i ribnjaka Ečka. U prilogu su fotografije flore i faune. Na poledini su podaci o području rezervata i režimima zaštite, prirodnim i kulturno-istorijskim vrednostima područja i turističkom ponudom.

Cena: 500 din. + PTT

Vlasina, predeo izuzetnih odlika

Razmer: 1:30.000

Format: 97 x 96 cm

Format savijene: 12 x 22 cm

Opis: Karta prikazuje područje Vlasinskog jezera sa širim okruženjem, zaštićeno krajem 2005. godine kao predeo izuzetnih odlika „Vlasina” i kategorisano kao prirodno dobro od izuzetnog značaja za Srbiju. Na poledini karte dat je tekst na srpskom i engleskom jeziku sa podacima o ovom predelu.

Cena: 500 din. + PTT

Nacionalni park „Tara”

Razmer: 1:50.000

Format: 75 x 60 cm

Format savijene: 12 x 25 cm

Opis: Na planinarsko-turističkoj karti prikazano je područje NP „Tara” sa rezervatima prirode, planinarskim i pešačkim stazama i turističkim sadržajem. U prilogu su fotografije vrsta biljaka i životinja. Na poledini karte dati su plan grada Bajina Bašta i karta Šarganske osmice, kao i opisi turističkih izletišta.

Cena: 500 din. + PTT

EKolist

ISKREN PRIJATELJ PRIRODI I ČOVEKU

INTERVJU prof. dr. Vladimir Durđević
Kraj „zelene” Amerike?

INTERVJU Goran Trivan
ministar zaštite životne sredine
Pošumljavanje dobija zamajac

ISTRAŽUJEMO
Potrebni zeleni dinar
pod presom

CIKULARNA EKONOMIJA
Nedostaju nam temeljne
promene u lancu vrednosti

REZER
Promi
rezer

ENERGETIKA
**MILIJARDU EVRA
za dostizanje EU standarda**

INTERVJU
Ambasadorica Slovačke
Dagmar Nepřeková

KONFERENCIJA
Ključna i raznovrsno
učesće žena u odlučivanju

KLIMA I PRIVREDA
Klimatske promene prete
ekosistemima i ekonomiji

EKolist
ISKREN PRIJATELJ PRIRODI I ČOVEKU

Tel/fax: 021/780 - 537
Mobil: 065/888-08-57
E-mail: ekolist@yahoo.com
www.ekolist.org

*Prodaja u pretplati

Distributer:

magazin „Moja planeta”

Karte možete naručiti na e-mail:
magazin@mojaplaneta.net

Potrebno je da nam pošaljete
vaše ime, prezime, adresu,
naziv karte koju želite i koju
količinu naručujete.

20 PLANINARSKO-BICIKLISTIČKIH KARATA FRUŠKE GORE

+ VODIČ SA OPISIMA STAZA NA 140 STRANA

Novo izdanje sa ucrtanim novim stazama Fruškogorskog maratona

Format: 46 x 34 cm

Format savijene: 17 x 15,5 cm

Tekstualni deo: 140 stranica + geografske karte [20 presavijenih listova]

Opis: Koliko ste se puta zapitali, boraveći na Fruškoj gori, kada ste na mnogo mesta oko sebe videli planinarsku markaciju (oznaku na drveću, putu, ogradi), beo krug i crveno srce u sredini: „Šta ovo znači?“ Evo odgovora na to pitanje: To je markacija staza planinarskog maratona na Fruškoj gori, koju smo mi odabrali, kao simbol zdravlja. Ovom markacijom pokriveno je ukupno 19 staza maratona na Fruškoj gori, u ukupnoj dužini od 932,066 km, od čega je 97% staze u šumi. Od sada ne bi smela da postoji dilema kuda koja staza vodi. Uz pomoć ovog vodiča moći ćete preko cele godine, a ne samo u dane kad se održava planinarski maraton, u vremenu koje vama odgovara, da odaberete bilo koju od staza maratona i da je bez ikakvih teškoća uspešno savladate. Ja vam savetujem da stazu birate uvek prema svojim trenutnim psihofizičkim mogućnostima, i nemojte birati onu koju volite, već odaberite onu koja će vas posle prolaska učiniti srećnijim i zadovoljnijim.

Pred vama je veliki izbor, staza je ukupno 19 i njima je pokriven najlepší deo naše lepote Fruške gore. Karte koje imate u prilogu ovog vodiča biće vam od velike koristi. U opisu staza maratona često se pominje reč kontrolna tačka (KT), koja je bitna samo u dane održavanja maratona, kada se na posebnoj kontrolnoj knjižici overava prolazak kroz određeni predeo.

Vreme potrebno da se staza savlada, u vodiču je dato uz pretpostavku lagane šetnje i uživanja u planini. Dobro fizički i psihički pripremljeni ljubitelji prirode, dato vreme će znatno, znatno skratiti.

Poštovani planinari, maratunci, planinski biciklisti, ljubitelji prirode i rekreacije u njoj, zaljubljenici u Frušku goru, zarazite se prirodom zarad zdravlja – poštuju prirodu, postignimo nedostižno...

Cena kompleta: 1.000 din + PTT

PORUČITE

Karte možete naručiti na mail:
magazin@mojaplaneta.net

Potrebno je da nam pošaljete vaše ime, prezime, adresu, broj telefona, koju kartu želite i koju količinu naručujete.

Изашао је нови број Планинарског гласника

Редакција: planinarskiglasnik@pss.rs

Претплата: office@pss.rs

www.pss.rs

NAJBOLJI VIŠEDNEVNI TREKOVI NA SVETU

2. deo

→ UKRATKO O...

Pitajte iskusne svetske planinare za njihov izbor najboljih staza za planinarenje i svaki će vam dati drugačiji odgovor. Ali, mnogi su u svoj izbor uvrstili neke svetski poznate trekove koji su vremenom postali klasika u planinarstvu. Za neke od njih su vam potrebni dobra priprema, ali nagrada je iskustvo koje se pamti za ceo život.

1. Via Alpina

Lokacija: Alpi

Dužina: 5.000+ km

Proteže se od Monaka do Trsta, prolazeći kroz Francusku, Švajcarsku, Lihenštajn, Nemačku, Austriju i Sloveniju. Via Alpina „Crvena staza” prolazi preko svih masiva viših od 4.000 m i prelazi granice 44 puta. Postoje još četiri dodatne kraće staze, zelena, žuta, plava i ljubičasta. Možete da se odmarate u usputnim selima ili planinarskim domovima posle dugog dnevnog hodanja. Ovo vam omogućuje da putujete lagano i da ne nosite previše hrane, kao i da istražite lokalnu kulturu.

2. Jordan Trail

Lokacija: Jordan

Dužina: 650 km

Jordan Trail prolazi kroz 52 sela i grada i kroz osam jordanskih regiona. Od arheološki poznatih mesta, kao što je Petra, do dramatičnih krajolika kao što je jordanska dolina Rift. Na stazi se vide tragovi i uticaj starih civilizacija. Na sredini, trek prolazi kroz kanjone pored Mrtvog mora koji su dom Jahalin beduina. Pozdravite se sa njima u znak poštovanja. Kasnije na vašem putu možete da svratite u Fuheis na jedno osvežavajuće pivo.

3. Via Dinarica

Lokacija: Zapadni Balkan

Dužina: 1.930 km

Tamo gde se završava Via Alpina, figurativno rečeno, počinje Via Dinarica. Staza kreće iz Slovenije i nastavlja kroz Jugoistočnu Evropu preko Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Srbije, Crne Gore, Kosova*, Albanije i Makedonije. Postoje tri staze - „bela staza” koja povezuje planinske vrhove, „zelena staza” koja prolazi preko starih tvrđava i utvrđenja i „plava staza” duž obale mora. Kultura i nasleđe, nalaze se na svakom koraku i čekaju da budu istraženi.

4. Veliki Himalajski put

Lokacija: Himalaji

Dužina: 4.585 km

Spajajući ceo himalajski planinski lanac preko Butana, Indije, Nepala, Pakistana i Tibeta - Veliki Himalajski put nudi dve rute, jednu nisku i drugu visoku. Obe su veoma zahtevne budući da se nalaze na visinama između 2.000 m i 6.000 m i preko nekih vrhova koji su dobar trening za pohod na Everest.

Prva, visoka ruta, vodi planinare preko visokih vrhova sa mnogim fantastičnim pogledima. Druga staza je kulturni trek, koja se može lako preći samostalno, povezuje sela i u stalnom ste kontaktu sa lokalnim stanovništvom.

5. Drakensberg Grand Traverse

Lokacija: Južnoafrička republika i Lesoto

Dužina: 220-240 km

Ono što možda nedostaje ovoj stazi u prođenju sa drugim jeste dužina, ali svakako ne visina. Drakensberg Grand Traverse povezuje šest vrhova od kojih su četiri preko 3.000 m. Jedan od njih je najviši vrh Južnoafričke Republike, Mafadi, a tu je i najviši vrh Južne Afrike, Thabana Ntlenyana, koji se nalazi u Lesotu.

6. Transkavkaski put

Lokacija: Jermenija i Gruzija

Dužina: 3.000 km

Postoji od 2015. godine i prolazi kroz jermenski i gruzijski kavkaski region. Otvorena je, ali je i dalje u razvoju. Trenutno je centralni deo staze oko Dilijana, banje koja je još i poznata kao „Mala Švajcarska Jermenije” i Nacionalnih šuma koje se nalaze oko nje. Planinari se na stazi mogu susresti sa jermenskom srednjovekovnom hrišćanskom umetnošću, kao i sa spomenicima i infrastrukturom iz sovjetske ere. Jednom kada staza bude potpuno završena poveziće sedam najviših vrhova na stazi koji su preko 5.000 m visine.

8. Camino de Santiago

Lokacija: Španija

Dužina: 789 km

Camino de Santiago, poznat je još i kao mreža starih hodočasničkih puteva od katedrale Santiago de Compostela u Galiciji. Pored pešaka, prelaze je i biciklisti.

Staza je u funkciji od 10. veka da bi u novijem dobu stekla veliku popularnost. Došlo se do okvirne računice da ju je do 2016. godine prešlo oko 278.000 ljudi.

7. Kungsleden

Lokacija: Švedska

Dužina: 400 km

Nalazi se u švedskom delu Laponije. „Kungsleden” ili „Kraljevski put”, prelazi arktički krug preko „Abisko” Nacionalnog parka do Hemavana. Najbolje vreme za odlazak na ovu stazu je kraj juna i završava se sredinom septembra. Druga opcija je da u ovu avanturu krenete između aprila i prvih nedelja maja na skijama. Planinske kućice i kolibe, čekaju vas na kraju dnevnog pešačenja i nalaze se na svakih 12-14 km.

9. Apalački put

Lokacija: od države Mejn do Džordžije, SAD

Dužina: 3.500 km

Kada se upari sa još dve poznate američke dugoprugaše staze - „Pacific Crest Trail” i „Continental Divide”, ove tri staze čine trostruku krunu hajkinga u Americi. Iako je najkraća staza od ove tri - planinari veoma cene Apalački put jer je izazovan. Iako se u poslednjih sedam godina beleži rast broja ljudi koji pohode ovu stazu od čak 155%, sve ih manje završava. Zapravo, svaki četvrti planinar uspe da prođe ceo put. Ako želite da se pridružite ovom odabranom klubu, krenite vredno sa treninzima.

10. Shikoku hodočasnički put

Lokacija: Japan

Dužina: 1.200 km

Shikoku hodočasnički put je kružna staza zamišljena da se prođe lagano i u meditiranju. Ovaj vekovima stari put povezuje preko 80 hramova uključujući i Kobo Daishi iz osmog veka. Iako je staza uglavnom manje zahtevna, ima i težih deonica, kao pred dolazak u 12. hram gde vas očekuje penjanje preko tri planinska prevoja.

11. Pacific Crest Trail

Lokacija: od Vašingtona do Kalifornije, USA
Dužina: 4.265 km
 Od USA granice, do USA granice - Pacific Crest Trail povezuje države Vašington, Oregon i Kaliforniju i najraznovrsnije predele i pejzaže, od pustinje, šume i glečera. Skoro svi planinari kreću od juga ka severu. Najbolje početi pešačenje od nekih tačaka sa manje gužve ili čak sa severa. Ali budite spremni za snežne uslove.

13. Te Araroa staza

Lokacija: Novi Zeland

Dužina: 3.000 km

Te Araroa je maorska reč za „dug put“. Počinje na severnim ostrvima, a završava se na južnim. Prolazi pored ivice glečera, a pešačenje se planira između septembra i decembra ako želite da idete celu stazu od severa ka jugu. Da biste imali potpuni doživljaj, isplanirajte vaš put tako da provedete neko vreme u maorskoj zajednici. Postoji i opcija neke vrste dozvole za boravak u planinskim kolibama koje se nalaze na putu, pa je tako lakše isplanirati pešačenje koje može potrajati i pet do šest meseci.

12. Continental Divide

Lokacija: od Montane do Novog Meksika, USA

Dužina: 4.989 km

Continental Divide je najduža od tri duge staze u USA. Tokom pešačenja, prelazi se visinska razlika od preko 3.000 m od severne granice Montane, pa preko država Ajdaho, Vajoming i Kolorado, pa sve do južne granice Novog Meksika.

14. Jugozapadni obalski put

Lokacija: UK

Dužina: 1.016 km

Jugozapadni obalski put je najduža staza u Velikoj Britaniji. Planinari će moći da vide zanimljive istorijske tačke na ovom putu, od ostataka utvrđenja iz Gvozdenog doba, krečnjačkih peći do ruševina iz Drugog svetskog rata. Staza je uglavnom manje zahtevna osim dve deonice. Pažljivo treba pratiti znake kojima su označene interesantne geološke, istorijske i kulturne tačke.

15. Veliki patagonijski put

Lokacija: Patagonija

Dužina: 3.000 km

Neformalna mreža puteva nazvana Veliki patagonijski put, najduža je staza u Južnoj Americi. Putnici će pešačiti u blizini ugašenih i aktivnih vulkana i u blizini toplih termalnih izvora koji su melem za umorne noge. Postoje usputne opcije raftinga na rekama i jezerima duž staze.

Turistička vs. planinari sukob koga nije smelo da bude

LAVINOZNO!

PHOTO BY PIXABAY

Kada sledeći put budete visili sa stene, ili se na -20 promrzli vraćali sa celodnevnog pešačenja, znajte da je napor i opasnost vaša privatna stvar, a da ste pred zakonom jedan obični turista...

Planinarski klubovi u Srbiji ne strahuju više od lavina, munja, gromova i sličnih prirodnih izazova, uključujući i ovu svetsku pandemiju. Imamo novu, veću i prisutniju opasnost, za koju ne postoje obuke, zaštitna oprema ni sanitarne mere - Turističku inspekciju. Za klubove koji su većinom stariji od ove, a bogami i prethodne države, ova novotarija je sa početka, s pravom dočekana sa „jel ovo neka zajebancija?“, ali ni „Z“ od zajebancije nije bilo. Ministarstvo turizma se, na osnovu Zakona o turizmu, proglasilo nadležnim za planinare, a inspektori krenuli da vrše svoju dužnost i sprovođenje kontrolišu.

Inspektori su se, kad se realno sagleda, prema planinarima u većini slučajeva jako fino podelili,

pomažući im da svoja turistička putovanja uredi u skladu sa postojećim turističkim propisima, sugerišući postupke, pa i gledajući kroz prste za sitnije prestupe napravljene iz neznanja. I sve bi to prošlo bez većih potresa i problema, da nije male začkoljice: naša putovanja su sportsko-planinarska a ne turistička. Međutim, tumačenjem novog zakona, svaki, ali baš svaki odlazak u planinu proglašen je turizmom. Tako da, kada sledeći put budete visili sa stene, ili se na -20 promrzli vraćali sa celodnevnog pešačenja, znajte da je napor i opasnost vaša privatna stvar, a da ste pred zakonom jedan obični turista. Jeste, bivam ciničan, ali je zaista tako. A šta se u stvari desilo? Desio se novi Zakon o Turizmu.

KAKO JE ALPINIZAM POSTAO TURIZAM

Član 46

Sindikalne organizacije, udruženja penzionera, ferijalne, studentske, izviđačke i planinarske organizacije i ustanove socijalne i dečje zaštite, kao i druga udruženja i organizacije (u daljem tekstu: organizacije), mogu samo za svoje članove, odnosno korisnike, u skladu sa svojim statutom, organizovati turističko putovanje ili izlet (u daljem tekstu: putovanje), bez svrhe sticanja dobiti.

Kako se može videti iz citata važećeg zakona, na prvi pogled čini da on pogoduje planinarima dajući im pravo da za svoje članove, osim statutarne sportskih, organi-

zuje i turističke aktivnosti. Tumačenje zakona od strane za turizam nadležnog Ministarstva bilo je, ipak dijametralno drugačije, proglasivši sve planinarske aktivnosti turističkim, i zahtevajući da se svaki organizovani odlazak na planinarenje ima vršiti po pravilima organizovanog turističkog putovanja, a po stavkama iz pomenutog zakona. Kako nikoga nije bilo da pomenuto tumačenje i ospori, tumačenje Ministarstva Turizma postalo je zvanično, a odredbe zakona počele su se primenjivati na sve planinarske aktivnosti, od rekreativnih pešačenja, do sportskokategorizacionih ekspedicija.

Kako je došlo do toga da ni Član zakona, a ni njegovo tumačenje niko ne ospori već je mnogo „lavinoznija

IMAGE BY ADAMKONTOR FROM PIXABAY

tema". Predstavnicima planinara jednostavno se nisu pojavili na javnim raspravama kada je zakon donesen. „Mi se bavimo sportom, ovo se na nas ne odnosi“, bilo je svima u glavi, ali nigde na papiru, dokumentima, javnosti... Možda je nama savest mirna ali... svi drugi nesmetano organizuju odlaske na sportske aktivnosti. „Slabo izdanje Crvene Zvezde, na turističkom gostovanju u Zagrebu“ nije vest koju ćete pročitati u novinama. Štaviše, klubovi seoskih liga putuju bez problema, a samo planinar može postati sportista međunarodnog ranga na „turističkom putovanju“ (kako Turistička inspekcija insistira da se naziva svaka višednevna akcija) po Himalajima.

SYA NEPRIRODNOST SUKOBIA

Planinarstvo i turizam su međusobno zavisne i kompatibilne aktivnosti. Planinarstvo ima višestruku ulogu u razvoju turizma na određenoj destinaciji, bilo da se radi o specifičnim oblicima turizma ili o dopuni klasične turističke ponude. Planinarstvo je organizovana sportska djelatnost i sastavni je dio fizičke kulture. (Turističko poslovanje, Broj 21, jun 2018, dr Dragan Bulatović i dr Bojana Jokić [LINK](#))

Planinarstvo nije turizam, ali mu je po mnogo čemu bliska sportska aktivnost. Pomaže promociji prirodnih dobara, i destinacija, uređivanjem rekreativnih staza doprinosi turističkoj ponudi, i uopšte navodi ljude na pokret. Dok se planinarstvo sa jedne strane koristi turističkim resursima kao što su smeštajni kapaciteti i prevozi, a na šta se Ministarstvo Turizma poziva kada planinarska putovanja svrstava u turistička, čitava jedna grana turizma, odnosno čitav planinski turizam, zasnovan je na planinarskoj infrastrukturi - otkrivenim destinacijama, (obeležnim) stazama i iskusnim vodičima. Prirodni odnos planinarenja i turizma je simbiotski-planinarenje turističke resurse i koristi i stvara.

Takođe, planinarski sport i finansijski ne predstavlja realnu konkurenciju konvencionalnom turizmu. Tipičnog planinara konvencionalni turizam jednostavno ne interesuje, prioritet mu je dan lepote i napora u prirodi, bez „dodatne usluge“, te radije bira samostalni odlazak i (besplatano) spavanje u šatoru nego all inclusive aranžman.

PUTER NA NAŠOJ GLAVI

Lovci su naoružana skupina ljudi, koja se zorom, pod punom opremom sakupi, i ode do prve kafane. A planinari, planinari su to isto, samo bez oružja.

Pre nego što pređemo na listu praktičnih problema, treba naglasiti da ni planinarski klubovi u Srbiji (a i šire), nisu baš čisti u pogledu mešanja turizma u planinarstvo. Planinarski obilasci manastira gde se ne prepešači ni kilometar, planinarska kupanja i letovanja, planinarska druženja uz muziku, svašta se moglo naći na programima i kalendarima. I jeste da nas godinama niko nije dirao, jeste da nam je bilo lepo, jeste da volimo, ali sve navedene aktivnosti nemaju mnogo veze sa planinarskim sportom. Treba biti pošten i nazvati zloupotrebu zloupotrebom. Nije bilo mehanizma kontrole, niti bilo kakvih sankcija, ništa. Neki bi rekli

da sada plaćamo cenu. Za sitnu dobit smo, umesto saradnika, od turističkih agencija napravili neprijatelja i konkurenta, otimajući im, bespotrebno, deo ionako tankog kolača.

TEŽINA PROPISA

Famozni Član 46. zakona de facto je pisan za organizacije koje će svoje turističko putovanje organizovati par puta godišnje. Kako nijednoj od imenovanih organizacija, osim planinara, putovanja nisu neophodna za vršenje osnovne delatnosti, propisi po kojima se ona imaju sprovoditi, jako su rigidni. Ovom bih prilikom naglasio da se lično slažem sa rigidnošću propisa u pogledu turističkih putovanja organizovanih od strane pravnih subjekata kojima turizam nije osnovna delatnost, time se bave, i od toga žive, turističke agencije, dok je za sve druge to privilegija i strogo kontrolisani ustupak. Problem je u tome na koja putovanja se ovi propisi primenjuju. Planinarima su, kao uostalom i svim drugim sportistima, putovanja neophodna zarad dolaska na mesto sportskog događanja. Proglasiti ih turizmom je u najmanju ruku problematična tvrdnja. No kako se to već desilo, nekoliko reči o tome šta to zapravo sa sobom nosi.

Papirologija koja je predviđena da se popunjava par puta godišnje, zvaničnim tumačenjem i primenom zakona na program klubova, postaje noćna mora, naročito za veće klubove sa preko 100 akcija godišnje.

Prijava akcije Turističkoj inspekciji, u godišnjem planu i pojedinačno, spiskovi i podaci svakog učesnika za Inspekciju i arhivu, savršen finansijski izveštaj, knjigovodstveno evidentiranje uplata, ugovori, sačuvani računi, zahtevaju intenzivno angažovanje kvalifikovanih lica, pravne, odnosno ekonomske struke. A kazna i za najmanju grešku, pa... dovoljno je reći da je svaki Klub pred zakonom regularno pravno lice, bez ikakvih olakšica i specijalnog tretmana, te da kazne mogu biti milionske. Za klubove koji zakonski ne smeju biti profitne organizacije zaprečene kazne predstavljaju pretnju po opstanak. Planinarski sport sve je više u drugom planu, i više nije bitno na koji smo se vrh popeli, već da li se slažu svi papiri.

Jedan ne toliko vidljiv, ali svakako značajan problem je sukob sa sopstvenim pravilnicima i Statutima. Planinarske akcije izvode se po propisima i standardima Saveza, usklađenim sa Zakonom o Sportu i standardima UIAA, zahtevajući drugi i drugačiji set dokumentacije i terminologije, i propisujući pravila izvođenja akcija različita od onih koje Turistička Inspekcija smatra ispravnim. Poštovanje zvaničnih obavezujućih dokumenta Planinarskog Saveza kao matične organizacije, za sada niko nije ozbiljno kontrolisao, nadležnu Sportsku Inspekciju u klubovima odavno nismo videli, pa tek ostaje da se vidi šta smo sve zgrešili.

Strogo govoreći, novi turistički propisi na mala vrata redefinišu delovanje planinara. Ako je osnovna delatnost planinara sport, a sve čime se bave su turistička putovanja, da li onda treba da se zbog napuštanja svrhe osnivanja zarad bavljenja turizmom samougase, ili pre-registruju u ferijalne saveze?

UKIDANJE PLANINARSKOG SPORTA KAO REALNA ALTERNATIVA

Grupe građana obavljaju putovanja u skladu sa istim zakonom, ali za njih ne važi ni jedno pravilo koje planinarima nameće Zakon o sportu i matični Savez. Ako se Zakona o Turizmu ne možemo odreći, Sporta možemo. Cela priča sa licencama, pravilima o bezbednosti i sličnim za planinare karakterističnim ograničenjima, može se elegantno zaobići. Jer, aktivnosti koje sprovodimo može sprovoditi i udruženje penzionera. I dok Savez propisuje nova i nova pravila, sve češće se među klubovima postavlja pitanje svrsishodnosti daljeg slepog držanja za sport koji Država ne priznaje. Obaveze bez privilegija generalno nisu najpopularnije, i sve češće se postavlja pitanje da li propisi Planinarskog Saveza Srbije predstavljaju samo nepotreban balast. Popularne GG (Grupe Građana) moraju, osim turističkih, poštovati samo pravila koje same propisu, same raspolažu uplaćenim članarinama, same postavljaju svoje organizatore (bez plaćanja školovanja i obuka), te nije čudno da se u klubovima već razmišlja o svrsishodnosti daljeg održavanja i finansiranja, po sopstvenom priznanju nemoćnog, Planinarskog saveza.

DA LI SE IŠTA MOŽE UČINITI?

Da, jeste sve tako crno. Da li će biti još crnje ako do reakcije ne dođe? Hoće. Očekuje nas borba protiv države,

a to nikad nije ni lako ni kratkotrajno. Iskreno verujem u dobre namere čelnika Saveza, koji je i dalje zvanični predstavnik interesa planinarske zajednice, te je na njima da se potrude da glas dvadesetak hiljada članova, neko i čuje. Dugo je planinarstvo bilo regulisano isključivo propisima Saveza, i malo je reći da niko nije verovao da može doći do ovakve „otimačine“ nadležnosti kakvu imamo danas. Ministarstvo turizma zasigurno neće tek tako prepustiti svoju jurisdikciju i abolirati nas od kontrole. Ministarstvo sporta na koje se pozivamo, trenutno deluje prilično nezainteresovano. Samo angažovanje na svim frontovima, pravno, medijski, pa i kroz lične kontakte može se maći sa mrtve tačke.

Mi planinari moramo raščistiti sa sobom kuda hoćemo. Zvaničnog stava Saveza nema. Jesmo li pod turizmom ili sportom? I gde zapravo hoćemo da budemo? Svuda u svetu ova je oblast na ovaj ili onaj način uređena. Moramo imati za naše aktivnosti nadležnu državnu instancu sa čijim će se blagoslovom i propisima sprovoditi sportske, odnosno turističke aktivnosti. Ako radimo sport, spas moramo tražiti pod okriljem tog Ministarstva, i potruditi se da na našim programima bude njegov pečat. Ako pak radimo turizam, turistički propisi i jesu za nas, i ne smemo se pozivati na sport i tradiciju.

Većini je trenutno najbitnije da se prekine ovo dvovlašće i konstantno balansiranje između, često suprotstavljenih, sportskih i turističkih propisa. Ipak smo mi planinari a ne pravnici, i voleli bismo da tako i ostane.

ZMIJAT

NEK PLANINE ODJEKUJU

Kratak vodič kroz lepote
(prirodne i one unutrašnje)

Života Lazarević

~~1.210,00 RSD~~

1.029,00 RSD

Knjiga o životu, putovanjima, planinarstvu i lepotama u nama i oko nas; pisana perom i iskustvima Živote Lazarevića, planinara i vodiča; sa više od stotinu fotografija prelepih predela.

Prve lekcije planinara:

- u planini su svi jednaki;
- ne persiraj u planini;
- diskretno pomoz starijem;
- ne juri da budeš prvi;
- osvrni se preko ramena na one koji su iza tebe u koloni;
- ne gazi po planinama već hodaj, ne ostavljaj ništa sem otisaka stopala;
- ne ponesi ništa iz prirode sem svojih utisaka;
- ono što je ispred nas, ono što je iza nas, nije ništa u poređenju sa onim što je u nama;
- kad prestaneš da lutaš i putuješ, shvatiš da si stigao.

„Ako hoćeš život, ukradi ga. Svet vam ništa neće pokloniti.“

Života Lazarević

PLANINE I VRHOVI BALKANA

Tomica Delibašić

saizdavaštvo sa Planinarskim savezom Srbije

~~5.500,00 RSD~~

4.675,00 RSD

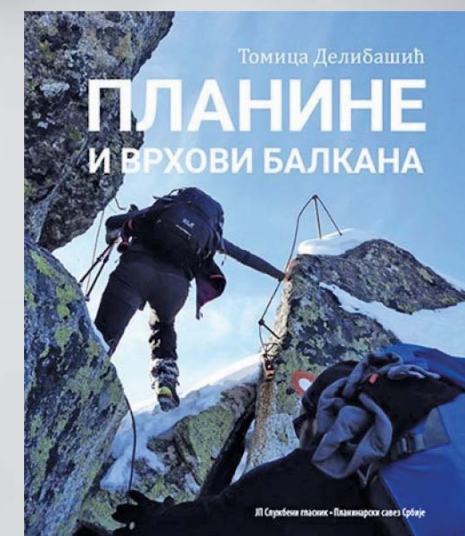
Prvi sveobuhvatan opis 101 planine na prostoru Balkana. Pored opisa 48 planina Srbije, tu su i ostale planine Dinarida i drugih masiva Balkana u Crnoj Gori, BiH, Hrvatskoj, Sloveniji, Makedoniji, Albaniji, Bugarskoj i Grčkoj.

Dati su svi značajni prirodno-geografski i kulturno-istorijski podaci na osnovnu obimne literature (234 rada), zatim opisi staza i uspona na svaku planinu iz iskustva autora, sa izborom odličnih fotografija koje je autor snimao prilikom uspona.

Autor je poznati planinar i licencirani vodič, doktor pravnih nauka (autor više knjiga iz oblasti prava, od kojih je dve objavio Službeni glasnik). Iz oblasti planinarstva objavio je do sada dve monografije i veliki broj članaka.

Knjiga propagira ideju aktivnog boravka u prirodi i ideju planinarenja, a značajna je i sa turističkog aspekta!

Istaknute cene važe za prodajna mesta Službenog glasnika • www.slglasnik.com

Državno prvenstvo U DRAJTULINGU

Takmičenje je održano 12. decembra u Ovčar Banji organizaciji **Planinarskog saveza Srbije** i **Kluba ekstremnih sportova „Armadilo“** iz Čačka...

www.pss.rs

www.facebook.com/
planinarskisavezsrbijewww.instagram.com/
planinarskisavezsrbijeWEB: WWW.ARMADILLOSPORT.COM
E-MAIL: ARMADILLOSPORT@YAHOO.COM
FACEBOOK: OVDE

Rezultati			
ŽENE			
Plasman	Takmičarka	Klub	Bodovi
1	Antonina Brdarić	PK „Pentraks” Idoš	
2	Nora Bognar	PK „Spartak” Subotica	
3	Žaklina Besedeš	PK „Spartak” Subotica	
4	Ana Stojanović	PK „Vukan” Požarevac	
5	Alina Ljakić	PK „Spartak” Subotica	
MUŠKARCI			
Plasman	Takmičar	Klub	Bodovi
1	Milan Makojević	KES „Armadilo” Čačak	100
2	Luka Ristanović	PK „Kablar” Čačak	80
3	Bojan Trailović	PK „Vukan” Požarevac	65
4	Aleksa Živanović	PK „AS” Beograd	55
5	Tomas Mirošević	KES „Armadilo” Čačak	51
6	Luka Josipović	KES „Armadilo” Čačak	47
7	Aron Tot	PK „Spartak” Subotica	43
8	Đorđe Obućina *		
9	Dejan Dolašević*	„Obilić” Beograd	

*napomena

Takmičari bez kluba ili iz kluba koji nije član PSS – NE MOGU BITI
BODOVANI ZA PRVENSTVO SRBIJE

U organizaciji Planinarskog saveza Srbije i Kluba ekstremnih sportova „Armadilo” iz Čačka, 12. decembra održano je Državno prvenstvo u drajtulingu i takmičarskom penjanju u ledu. Nakon više meseci globalno teške situacije u sportu, svesni da se u skorije vreme okolnosti neće bitno promeniti, organizatori su odlučili da se takmičenje održi u Ovčar Banji, u formatu Nacionalnog otvorenog prvenstva, bez prisustva publike.

U cilju još bolje popularizacije ovog sporta u široj planinarskoj zajednici, obezbeđen je i pripremni

deo takmičenja, dan ranije, i to u formi radionice. Radionica je održana u trenažnom objektu - bol-deru KES „Armadilo” Čačak, u Ovčar Banji i vodili su je državni prvak Milan Makojević, trener i postavljač smerova Petar Šunderić i Danijela Babović nacionalni sudija.

Radionicu je pohađalo oko 25 učesnika iz Čačka, Požarevca, Subotice, Beograda Užica i Indije, koji se bili zainteresovani i za takmičenje, a neki od njih za upoznavanje sa ovom disciplinom. Bilo je tu sportskih penjača, planinara, alpinista, manje ili više iskusnih u

svojim disciplinama, što je posebno značajno u promociji ovog sporta. Upoznali su se sa opremom koja se koristi u drajtulingu, osnovnim elementima kretanja i tehnikama. Rad se odvijao u malim grupama jer je individualan pristup od velikog značaja zbog usvajanja pravilnog korišćenja rekvizita. Domaćini radionice su bili prijatno iznenađeni entuzijazmom i željom svih polaznika da se oprobaju u ovom sportu, a poslednja grupa je napustila bold-eranu u kasnim večernjim časovima.

Sutradan, na dan takmičenja, prvi su se okupili ekipa GSS Srbije, glavni

sudija Danijela Babović, postavljač smerova Petar Šunderić i medicinsko obezbeđenje takmičenja - ekipa Hitne pomoći iz Čačka.

Vežbalište br. 3 u Ovčar Banji odabrano je zbog pristupačnosti lokacije i mogućnosti opremanja smerova svih nivoa težina.

Nakon tehničkog sastanaka i crtanja skica, u osam časova glavni sudija je konstatovala da svi smerovi i sama lokacija ispunjavaju uslov za bezbedno održavanje takmičenja čime se moglo pristupiti formalnostima prijave takmičara.

Ukupno se prijavilo 16 takmičara,

od toga 11 u muškoj i pet u ženskoj konkurenciji.

Pošto naša penjačka zajednica nema puno iskustva u ovoj disciplini, samo takmičenje je organizovano tako da se svi kvalifikacioni

smerovi penju TOP ROPE (osiguranje odozgo) u cilju povećane bezbednosti zbog nedostatka iskustva i opreme. Na taj način je ukupno popeto 97 smerova, a cilj je bio sticanje iskustva u takmičenju i penjanju.

FOTO: ISO PLANIĆ I NEMANJA MILANOVIĆ LINK

Finalni smerovi su bili na vođenje (muški 57 hvatišta, ženski 44 hvatišta).

Takmičenje je počelo u 9.30, a manje poteškoće u samom toku izazvalo je nedostatak adekvatne lične opreme (alat za penjanje, der-eze) kod najvećeg broja takmičara. Za tu potrebu ustupljen im je alat Komisije za drajtuling i takmičarsko penjanje u ledu PSS, kao i alati i cipele za panjanje članova KES „Armadilo“.

Osam kvalifikacionih smerova svih težina omogućili su kvalitetno i bezbedno penjanje, a posebno zanimljiva je bila prečka sa do-brim tehničkim detaljima koju su takmičari penjali uz zaštitu pomoću

mobilnog kreš peda.

Tokom takmičenja nije bilo tehničkih problema, a kvalifikacije su trajale do 14 časova . Nakon toga održano je finale i dodela odličja za tri prvoplasirana takmičara u muškoj i ženskoj konkurenciji. Dodeljene su i zahvalnice svim učesnicima.

Takmičenju su prisustvovali predsednik Planinarskog saveza Srbije Iso Planić, potpredsednik Dragoslav Gogić i sekretar Svetlana Veljković, a predsednik KES „Armadilo“,Tomas Mirošević učestvovao je kao takmičar.

Organizatori su se zahvalili takmičarima i učesnicima radionice na učešću, a brojnost i entuzijazam

svih koji su u ovim teškim okolnostima za sport došli iz svih krajeva Srbije pokazuje da i drugi penjački centri poput Gornjačke klisure, Požarevca i Užica imaju ne samo prirodni, već takmičarski i organizacioni potencijal. Nadamo se da ćemo sledeće godine uspeti da organizujemo tri kola državnog prvenstva na različitim lokalitetima u Srbiji.

Na takmičenju je vladala konstruktivna i sportska atmosfera, a poštovali su se sve mere koje propisuje Ministarstvo omladine i sporta, a u vezi sprečavanja širenja bolesti covid-19.

PETAR ŠUNDERIĆ
KES „ARMADILO“

MAJA E VALAMARËS

Iz pera **Mersihe Ismajloske** dolazi nam priča o nesvakidašnjoj avanturi po mitskim predelima...

Kao dete, dok sam je gledala sa balkona našeg porodičnog stana u Strugi, mislila sam da se svet završava tom planinom. Godinama kasnije, gledam je, dok sa svojiim prijateljem Draganom, pijem kafu u jednom od ohridskih kafića pored jezera. To je planinski masiv, koji se uzdiže na horizontu, a svojom visinom se izdvaja od ostalih planina koje se vide sa ohridskog keja. U Peak Finder-u smo videli da je najviši vrh te planine Maja e Valamarës, 2.373mnv, a na Internetu smo otkrili da je to planina Valamara, u Albaniji. „Da li želiš da idemo?“, rekao mi je. Idemo, rekla sam.

Sutradan smo već na putu za Valamaru. Uveče putujemo do Gramša (Gramsh), najbližeg grada, gde smo pronašli smeštaj, a Ohridsko jezero ostavili smo iza sebe.

Na Wikiloc-u smo pronašli nekoliko ruta do vrha. Izabrali smo **OVAJ**, kao osnovu za našu rutu. Ruta je od sela Lenie do sela Grabove (Grabovë e Sipërme). Naša ideja je bila da se vratimo u Lenie, odnosno da napravi-

mo kružnu rutu.

Od Gramša do Lenie vozili smo petnaestak kilometara asfaltom, a zatim nastavili petnaestak kilometara po vrlo lošem (kamenitom, nenasutom) makadamu. Lenie je selo u podnožju Valamare, sa kamenim kućama, u kome očigledno gaje stoku i žive tradicionalnim načinom života. Nalazi se na oko 1.000 metara nadmorske visine.

Kada smo stigli do podnožja Valamare, dočekala su nas dva planinska grebena okrenuta jedan prema drugom, kao podsećanje na neka mitska vremena u kojima su čarobnjaci leteli sa jednog vrha na drugi. Nekoliko vrhova desno od njih, naš cilj: Maja e Valamarës...

Na Valamari je izvor treće najduže reke u Albaniji, Škumbin (Shkumbin). Valamara je bogata vodom. Toliko vode, kao metafora proticanja, onoga: „sve teče i sve se menja“. Ali i simbol čistote. Postoji li veća čistota od one na planini?! Postoji li čistiji izvor od planinskog?!

Dokle god pogled seže, planina darovana od jeseni,

nam dozvoljava da je dodirnemo, osetimo. Mi poštujemo nju, i ona nas.

Krećemo, nama poznatim ritmom, on ispred, ja za njim. Ruta koju smo odabrali je neprecizna, sa malim brojem tačaka, pa nam je bila samo za orijentaciju. Kao i obično, biramo put kojim se ređe ide. Najviše nas vodi sama planina: staze pod nogama, reke koje prelazimo, drveće nagnuto u smeru vetra, ptice, leptiri... Sve su to putokazi na našem putu. I svaki putokaz sa svojom pričom.

Ulazimo u mešovitu šumu. Drveće se grli, zimzeleni i listopadni dedovi i poneki njihov unuk. Drveće čuva planinu, a ona jezera. Na Valamari je osam glečerskih jezera. Oko onog koje zovu Crnim jezerom (Liqeni i zi), posetioци su razbacali smeće... Ljuti smo i tužni. A tako je lepo - moćna crna voda se prosula pred nama.

Miris trave, poneki jesenji plod. Leptir leti kroz cveće, a za njim drugi. Preko brda, kažu. A iza brda, vrh. Prvo

nam ga pokazuje orao koji kruži iznad njega. Samo orlovi mogu do te visine...

Tako blizu, a tako daleko. Korak po korak.

Od 100, po topografskoj prominenciji najviših vrhova u Evropi, šest je u Albaniji. Maja e Valamarës, je jedan od njih. Tu je, oduvek je bio. Dozvoljava nam da mu pridemo. Zahvalni smo njemu, Valamari, Bogu. Ispred nas je pogled na nekoliko ledničkih jezera. Prkose vremenu, pokazujući da je večnost ovde pred nama, ovog trenutka, da koncept vremena ne postoji, a onaj prostora dobija neku nepoznatu dimenziju. Pogled se zaustavlja na drugom jezeru, Ohridskom. Kao da tamo negde vidimo sebe, prethodnog dana. Valamara nas je pozvala, a mi smo prihvatili poziv. Gledam svoje jezero i zamišljam kako šapćem onom detetu koje je pre mnogo godina verovalo da se svet ovde završava: „ne, ovde se svet ne završava, ovde počinje novi svet“.

Spuštamo se stazom pored, za nas, bezimene rečice.

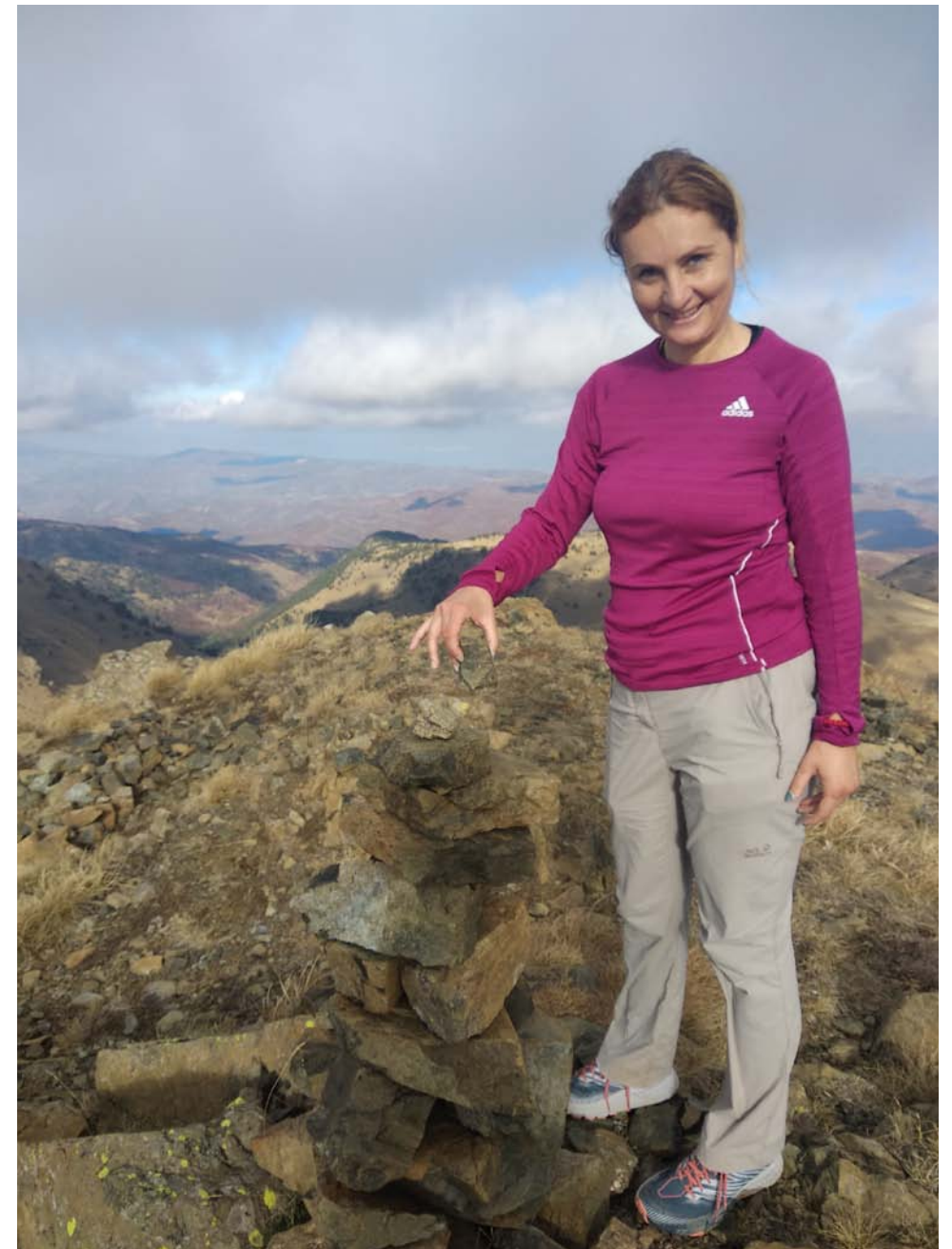
Pogled na
Valamaru iz Ohrida

Crno jezero

Maja e Valamarës

Pogled sa vrha
na Ohridsko jezero

Grabova

Voda gladi kamenje koje je deo pejzaža. Kamenje je rasuto i po stazi, kao da su ga posejali Ivica i Marica. Dan prolazi. Sunce već zalazi, tamo negde iza vrha Čuka e Partizanit. Nebo je divne purpurne boje. Tačno u sumrak, evo nas u selu Grabova. Nastalo u desetom veku, kao da je tamo i ostalo. Stare, kamene kuće, uski sokaci, česma sa aromanskim natpisom, dve seoske crkve. Začudeni pogledi koje dobijamo prolazeći sokacima. Iz odžaka se širi topli dim. Miris drveta koje gori, pomešan je sa mirisom večere i mirisom sena... Deda i unuk, na mulama, vraćaju koze i ovce sa paše. Selo je udobno smešteno tamo

negde u planini, kao da mu ostatak sveta nije važan.

Već se smrkava i mi žurimo nazad. Po pomrčini tražimo put ka selu Lenie. Silazimo i čuju se seoski psi. Bio je već mrkli mrak kad smo stigli do auta. Sve do povratka u hotel sređujemo utiske sa današnjeg uspona. Za uspešno izvedenu akciju, častimo sebe tradicionalnim slatkišima u lokalnoj poslastičarnici. Ljudi oko nas su ljubazni, kao da osećaju našu radost.

Gledam fotografije i radujem se novom svetu koji počinje. Valamara nije kraj, Valamara je početak.

MERSIHA ISMAJLOSKA

Rečica ka Grabovi

Snegovi Musale

iliti kako mazohizam jača organizam

Planinari iz više gradova iz Srbije uspeali su da se provuku ispod radara korone i ispenju Musalu u zimskim uslovima...

Samo što se vratih sa neverovatne zimske ture, trećeg uspona na najviši vrh Balkana, Musalu 2.925 m. Još pod utiskom, još pod emocijama, krv mi kola kao luda, razvodnjena viškom kiseonika koji nosim sa planine, ustreptala i puna energije u ovo ludo doba korone.

Krenusmo put Sofije, Samokova, sela ispod Borovca gde nam je bio rezervisan smeštaj. Već unapred obavješteni da s obzirom na situaciju gondola ne radi, tako da ćemo morati da pešačimo ceo dan, i da pođemo na stazu ranije ujutru. Ko je već išao sa Jocom, poznate su mu te srednje teške ture koje se pretvore u hardcore i gde puhćemo i hukćemo i bugaramo i smejemo se i na kraju, svaki put zahvaljujemo na prilici što smo nešto uspjeli da uradimo, popnemo,

vidimo, doživimo, osetimo.

Bez većih muka, i sa po nekom usputnom pauzom stižemo do granice. Tu nas obavješavaju Bugari da u celoj zemlji ne rade nigde ni kafići, ni restorani, da se ne iznenadimo. Srećom, poslužiće hrana iz ranca, i eventualna neka šalterska prodaja, ako stignemo na vreme.

U smeštaj stižemo oko ponoći. Raspakivanje, spremanje za sutrašnji pohod. Trebalo je poneti dereze, dovoljnu količinu vode, čaja, za celodnevno tabananje po snegu, hrane, grickalica, itd. Svi kao jedan, ustajemo i krećemo tačno na vreme. Napolju nas dočekuje mrak i sitna kiša.

U Borovcu nas čeka led i sneg na putu i prava zimska idilija. Kiša se pretvorila u sneg, ulične lampe

trepere između snežnih pahulja. Sablasna tišina, jer osim nas i po nekog psa lutalice nema nikog. Na većini hotela pogašena svetla. Negde sijaju samo reklame. Na mnogo lokala navučene zavese jasno govore da ne rade.

Zatežemo rančeve, spremamo štapove, dotežemo pertle i krećemo.

Nas četrnaestoro i pridružni član, veliki crni Dodž, koji veselo skakuće između nas, mašući onim svojim repom i gledajući nas milim očima. Kapira on da će biti tu neke hrane i za njega, pa se hrabro pridružuje ekipi. Naravno, njegovo pogon na četiri šape ima i te kakve prednosti na ovom terenu.

Udar hladnog, zimskog jutra umiva nas bolje od bilo kakve kupke i otrežnjuje u momentu. Adren-

alin polako podiže radnu temperaturu u našim telima. Složno, sve sa Cukom među nogama gazimo po snegu. Gorostasi od borova i jela žele nam dobro jutro. U onom polumraku izgledaju divovski harizmatično, ogrnuti u belo ruho.

Pritisak mi je kao i obično na nuli, pa hodam polako svojim himalajskim korakom i čekam da progledam. U momentu mi se učini da sam ugledala golo, žensko rame. Pogledam malo bolje, kad ono stvarno. Devotka u sredini naše kolone, skinula duks, vezala ga oko pasa, i korača strojevim korakom u majici na bretele.

Leleeee, što bi rekla moja baba, a onda se se setim... ma mladost, ma pusti... tako treba. I zdravo je... Kako Rusi redovno izbacuju decu iz vrtića da se valjaju u gaćama po snegu, pa im ništa ne bude.

Dok škripi sneg pod našim nogama, mi mali miševi među onim visokim borovima, prtimo polako ali sigurno našu stazu ka cilju. Već smo bili u sličnim uslovim u februaru ove godine, s tim da je snega bilo još više i da smo se skoro davili u njemu. Ovog puta nas je onaj odozgo malo pogledao, pa shvatio da ćemo i tako ceo dan biti na stazi, te nam se smilovao. Bacili smo samo sanjiv pogled na gondolu u prolazu i nastavili svoj marš. Polako se razdanjuje. Pahulje nas prate sve vreme. Sve očekujem da se zimska kraljica pojavi na stazi i ljutito nas upita zašto joj remetimo san.

Kako odmičemo dublje u šumu, tako je i snega sve više i pod našim nogama i svuda oko nas. Jedan mostić, drugi mostić, treći mostić, malo fotkanja, malo pauze, pa nastavljamo. Dobro se sećam ove šume sa svog prvog uspona na Musalu kada smo spavali u domu na 2.400 m i kada smo na leđima teglili svu opremu, hranu, vodu i kako sam počela bukvalno da haluciniram pre nego što sam izbila na čistinu pred domom. A tada smo išli u oktobru i snega je bilo tek

negde pri vrhu. Uopšte se ne pitam kako ćemo i da li ćemo moći. Samo hodam i dišem. Pahulje mi upadaju u oči, ali ne volim naočari, pa ih i ne nosim osim u nuždi. Kad stanem malo da oduvam divim se beskrajno nežnom zimskom pejzažu i jasnoći beline svuda objašnjavamo onima koji idu prvi put, nazire se naš cilj. Daleko, daleko, u tom momentu čini mi se kao da je reč o drugoj planeti.

Imam utisak da su moje molbe uslišene, jer se nebo iznad nas otvara i plavetnilo plovi iznad naših glava u svoj svojoj lepoti. U kontrastu sa belim čilimom ispod naših nogu, kreira fantazmagorične slike krajolika.

Po neki bor krivulj što viri ispod snega seća nas na Hajlu. Pokazujemo drugarima kako je u februaru sve bilo pod snegom. Ni jedna zelena iglica nije mogla da se vidi. Samo nepregledni beli tepih neslučenih dubina.

Krepim se toplim čajem iz termosaa na svakoj pauzi. Kiki bombone mi pomažu da zadržim vlažnost usana. Osećam da mi je nos skoro pa zamrznut. Kosa

ukrućena, bela, izigrava metlu.

Mic, po mic, korak po korak, puf po puf, huk po huk i stigismo do hiže Musala. Naravno, zatvoren. Parkiramo se pored neke drvene kolibe ne bi li uhvatili malo sunca i odmorili umorna leđa od rančeva. Tu nas dočekuju dva nova Dodža. Podelismo doručak sa njima. Veseli repići najveći znak zahvalnosti.

Onom Crnom, se gubi trag. Možda zaobilazi teritoriju. Jezero u kom smo se umivali nekad je i dalje tu, ali sada nevidljivo za naše oči, pod pokrivačem od snega. Staza vijuga pored i vodi u završni uspon, visinski oko 550 m. Setim se prćenja iz februara ove godine i serpentina koje smo pravili i drugara Crnogoraca koji su nam pomogli.

Sada iz snega tu i tamo proviruju sive, staklaste stene. Valja biti oprezan. S jedne strane stena, s druge strane dubok sneg. Čas posla ti propadne noga, pa se izvlačiš pomoću štapova, ili je tu neki gentlaman, planinar da ti pomogne.

Tu i tamo srećemo se sa manjim grupama planinara.

Osim Bugara i Makedonaca, shvatamo da su neki od njih Česi i Poljaci.

Dan mi definitivno ulepšava Baja, koji se pojavljuje dok mi stojimo na nekom grebenčiću, a on se penje ka nama i ja gledam, i ne verujem. Dečko, go do pojasa, ranac na leđima, trbušnjaci pršte, kao i tetovaže. Auuuu...pogledam sebe, sa dva para rukavica, kapom, kapuljačom, dve termo majice, jaknom... Ipak mi je bilo lakše kad smo ga videli u silasku...obukao jaknu, pa sam shvatila da je ipak ljudsko biće a neko nadrealno, mitološko.

U nekom momentu, bauljam stazama sama. Ja i crni pas ispred mene. On mi dođe kao vodič u svom onom belilu. Umor polako silazi u moje noge. Pokušavam da dodatnom hidratacijom prokrvim krvne sudove. Korak po korak. Čak uspevam i da pričam sa po nekim u nekim delovima staze. U nekim delovima idem sama sa sobom i svojim unutrašnjim solilokvijem i skroz mi je dobro.

Krov Everesta, planinskog skloništa štrči, okovan

belim zidinama snega. Radujem se pauzi kod njega. Vidim iz daljine prvu grupu koja je već stigla ispred njega. Tu ćemo staviti dereze za završni uspon.

Ovog puta mi mozak savršeno funkcioniše, ali me noge baš ne slušaju. Vuku na dole. Mozak vuče na gore i tako se borimo svakim novim korakom. One bi da stanu, a on kaže još malo. I u toj svađi nekako se dogegah do krova Everesta i onda na moju veliku radost shvatih da je otvoren za nas planinare. Uđem i ne verujem. Čeka me topao čaj koji krepri svaku promrzlinu na mom telu. I pored dva para rukavica, prsti se lede, čas jedne, čas druge ruke. Nismo sigurni da li sklonište radi, zato što bi trebalo da radi ili je otvoreno zato što nema šanse da će neko da proverava njegov rad na 2.700 m, no svakako smo svi srećni zbog toga. Jedan deo ekipe odlučuje da ostane i da ne ide u završni uspon, a nas desetak posle malog okreppljenja i ostavljanja viška stvari krećemo na sajlu i poslednjih 200 m visinske.

Zahvaljujući andolu, koji dobih od drugara planinara, osećam da mi manje bubnja u glavi. Vetar se pojačava. Na sajli je na nekim mestima gužva jer se

neke grupe spuštaju. Pažljivo se zaobilazimo. Osećam da su mi i ruke umorne, ali se uporno izvlačim na njih. Srećemo grupu sa krplicama. Mora da su zalutali. To nije teren za to. Nadamo se da će uspešno sići. Usporavaju sve, neki ne mogu da nadišu. Korak po korak. Srećem Dacu u silasku i naručujem joj da mi umlači pivo dok se ne vratim u Everest. Vetar lepi moju zaleđenu kosu oko glave. Imam zamrznuti oreol, kao bradu. Još jedna sajla, i još jedna. Nazire se meteorološka stanica. Pred samim smo vrhom. Zamrznute obraze ne mogu da pomerim. I usne su mi se zamrzle. Stižem. Kradem od Joce šolju čaja. Ne osećam usta. Ne mogu da pričam. Šuškam jer su mi usne zaleđene.

Brzo fotkanje na vrhu, malo sramežljivog sunca u sivim, tmurnim oblacima, i trk dole do Everesta. Opet mi se leva ruka zamrzla. Prelazim na drugu stranu sajle, jer ne osećam prste. Strčavamo se koliko god možemo brzo iz bezbednosnih razloga, ne bi li se ogrejali malo na grejalice u skloništu u okrepili po nekim b vitaminom. Toliko sam umorna da uspevam da popijem tek trećinu konzerve. Malo slaninice i

hleba i po neki keksić sasvim dovoljno da nastavimo putešestvije ka Borovecu. Prvi deo ekipe, među kojima su neke ptice trkačice odlazi pre nas. Pokušavamo za dana da se spustimo bar na 2.400 m, jer je teren prilično nezgodan. Posle toga staza je lakša i nije problem što ćemo hodati u noć.

Tabananju nikad kraja. Noć nas polako uvlači u svoje skute. Lelujavi prikazi kroz šumu pričaju neku svoju priču. Čeone lampe nam osvetljavaju put. Zimska, noćna idila. Srednji deo leđa me otkida, pa zastajkujem da se istegnem po malo. Trpim bol i ćutim. Vreme sporo prolazi.

Kako stanem, ohladim se skroz. Treba mi vremena da postignem radnu temperaturu, a obukla sam i flis, tj. sve od garderobe. Noć se spušta, a sa njom i temperatura. Nije mi hladno, ali na sebi imam pet slojeva nečega. Jedino prste ne mogu da zagrejem.

Pokušavam da oljuštim mandarinu, ali prsti ne slušaju. Nema snage u njima. Razmišljam kako bih je pojela sve sa korom da sam sama, no tu su drugari da me spasu u nevolji.

Kad će ta svetla Boroveca... Nikad kraja...

Onaj osećaj kad najzad kroz gustu borovu šumu ugledasmo svetla Boroveca je neopisiv. Nekako dobih još malo energije za taj poslednji deo silaska i posle 14 sati hoda, 24 km, prelaska visinske razlike 1.675 m, penjanja na Musalu 2.925 m, spustimo se u Borovec.

Vožnja od desetak kilometara do Samokova, našeg smeštaja, lagano, zbog leda na putu. Srećni u neverici da smo sve izdržali, sve popeli, sve videli, sve uspeli, posle tuširanja, bacismo se u krpe. Hvala biofreezu što postoji, mogla sam još zaraditi pare na njegovo rentiranje. Od njega me već naredno jutro leđa nisu bolela. Moj najteži uspon do sada. Musala treća sreća, ali ja sam svaki put kad sam išla išla stepenicu više ka težini.

Srećni, zadovoljni, nasmejani uprkos umoru, u nedelju uz jutarnju kafu i pakovanje i dalje u neverici šta smo uspeli i u kakvim uslovima. Pakovanje, polazak, šetnja po Sofiji. Posle još 500 km, srećno aterirali u Beograd gde smo se rastali sa ostatkom ekipe. Svaka čast svim učesnicima.

Kiseonik i energija ljudi koji su bili sa mnom biće moj pokretač u ovim sivim, zimskim danima što slede.

JADRANKA BALJAK

Priča o samoći u planini

Kaže se da se u planinu nikada ne ide sam. Osim što je sigurnije, u društvu je uvijek i ljepše. Međutim, sve je veći tren samostalnih odlazaka u planinu. Planinari, ekspedicioniisti, trail trkači... Svi oni imaju neki poriv ponekad biti kontra pravila, izmaknuti ustaljenim okvirima i u planinu otići sami, susresti se oči u oči s netaknutom prirodom i naposljetku, sa samima sobom. Postoje ti trenuci kada u planini postoje samo čovjek i samoća. O tome je nešto napisao i naš poznati ekspedicionist i visokogorac Matej Perkov...

U planinarskoj karijeri napravio sam nekoliko genijalnih tura, među kojima neke spadaju u svjetsku planinarsku povijest. I dobio sam za to mnogo komplimenata i čestitki, izraza divljenja i pomalo zavisti. Razmišljajući o tome i cijelom kontekstu svoje priče u kojoj sam uglavnom ssamostalni igrač, shvatio sam jednu stvar, te ističem činjenicu koju nikako ne skrivam. Vrhove koje sam ispenjao može ispenjati svatko, ture koje sam odradio može odraditi svatko. Postoje od mene i vještiji penjači i bolji hodači, ljudi nenormalne kondicije i stravičnih fizičkih predispozicija. Pa u čemu je onda fora?

Fora je u tome što mi se ljudi iskreno dive jer imam snage i hrabrosti biti sam sa sobom. A vjerujte mi, to nije mala stvar! Biti u planini kada nema nikoga, kada nemaš društvo. Nemaš s kime popiti kavu, pričati o nečem dok hodate, na vrhu podijeliti radost, strah i oduševljenje.

Nemaš s kime navečer protresti najzanimljivije događaje u danu, već sam sa sobom mješaš tužnu tjesteninu i tjeraš se jesti. Tako je ljepše jesti u društvu! A onda, spremaš to suđe koje ti zveckajući postavlja neugodna pitanja i uvlačiš se u vreću, prekrivaš se preko glave, osluškujući u tišini svaki zvuk. Čini se kao da se cijela šuma skupila oko tebe,

sve te želi dohvatiti i pojesti, a zapravo se jedeš sam. Jedeš se i grizeš razmišljajući o prijateljima kojih nema, o curi koja te doma čeka, o ljudima koji te ljute, o frendovima koji te ne razumiju. Razmišljaš o milijun stvari i ta tišina postaje preglasna, teško je zaspati. Pitaš se što sa tobom nije u redu i zašto si (opet!) ovo radiš, pogotovo ako si sam sebi svečano obećao da nećeš nikada više.

A nekada, koliko god to čudno zvučalo, jednostavno nemaš izbora. Kao što se ponekad moraš s nekim

posvađati, skupiti hrabrosti i reći svašta u lice, tako se moraš i pokačiti sam sa sobom, reći si svašta, i dovesti se u situaciju kada ta čudna solo svađa eskalira, pa neke stvari postanu jasnije.

Postoje planine poput Velebita ili Alpi, u kojima hodaš sam, no uvijek ćeš nekog sresti i možeš s nekim popričati. Navečer dođeš u planinarski dom i lako se nekom ubaciš u razgovor. Ali postoje duge ture i planine gdje nema nikoga. Tumaraš šumama i livadama, bespućima, pitajući se, što je zapravo sloboda? I ako sada imaš slobodu, što ona vrijedi kada nemaš uz sebe drage ljude s kojima ćeš podijeliti svoje osjećaje, pozitivne i negativne? Nekoga kome ćeš reći „Jebote, kako je ovo lijepo!“ ili „Ajme, boli me noga!“. Tada shvatiš da ta sloboda o kojoj maštaš kada si u uredu ili negdje drugdje na poslu, nije uvijek onakva kakvom se čini. Planina je ta s kojom razgovaraš, jedina koja te sluša. Razumijete se i bez riječi. Daje ti odgovore na sva pitanja – nekada ti se odgovori svide i pomažu ti, a nekada ne. Tada je bol u duši posebno jaka, jer shvaćaš da ne postoji nijedna planina ni divljina u kojoj možeš pobjeći od onoga što te muči.

Pobjeći, ili trčati k nečem? Koliko nas u planina bježi od nečega, a koliko nas bježi ka nečemu? Nešto

nastojimo ostaviti iza sebe, a nešto pokušavamo pokupiti na dugim lutanjima prirodom. Izazov u planini nije samo popeti vrh i ishodati kilometre, oznojiti se, osjetiti bol u mišićima. Bol koju nosimo u sebi nekada je puno jači izazov, te kako se s njome nosimo.

Ne, nije lako biti sam, a s godinama mi samoća u planinama sve teže pada. Ići negdje solo na dan ili dva je jedno, a ići negdje na više dana postaje borba i psihički izazov kojem nekako više ne mogu parirati. Nema ni smisla, uistinu nema. U tim razmišljanjima dok hodam stazama na kojima po cijeli dan ne srećem nikoga, s posebnom emocijom i nostalgijom prisjećam se nekih davnih mladenačkih dana kada smo na koncertima pjevali himne samoći u raznim ock baladama. Na kraju, možda nas sve u životu čeka ovakva ili onakva samoća. Suđena nam je. Zdvajam da li mi je draga ili mi je teret, ili možda oboje?

Planinarenje može biti psihički izazov i borba sa samoćom, ako si tako postavimo. Taj mazohizam jači je i gori od onog fizičkog. To je cijena dugih tura, snova i ciljeva koje želiš ostvariti. Možda je i bolje sam nego biti u lošem društvu, no ništa nije tako dragocjeno kao prijatelj kojeg imaš uz sebe, čak i onda kada imaš potrebu biti sam! ■

Slavonski planinarski put

Ova staza nešto dulja od 350 km nije samo pješački presjek neravne Slavonije koju ukrašava nekoliko planina koje su nekada stršale poput otoka u Panonskom moru, već je i poveći izazov za sve zagrižene planinare koji vole dugačke ture. Naš reporter **Matej Perković** obišao ju je cijelu u jednom dahu, pa pročitajte utiske s njegove avanture!

Osnovan davne 1957. godine, Slavonski planinarski put spada u naše najstarije i najdulje planinarske obilaznice.

OD ZAPADNOG PAPUKA DO PSUNJA

Ideja o obilasku Slavanskog planinarskog puta u jednom danu rodila se još prije nekoliko godina, a želja je tinjala do trenutka dok se zvijezde nisu posložile baš onako kako treba da bih krenuo na taj put. Iz Zagreba u pitoreskni Daruvar Čazmatransom, uz nezaobilazno druženje sa starim prijateljima planinarima koji su me pješke otpratili do dva sata udaljenog planinarskog doma na Petrovom vrhu. Sutrašnji prvi velik dan ove 10-dnevne ture osvanuo je siv, kišan i vjetrovit. Odlično, barem danas neće biti vrućine i sparine! Lijepa staza spušta se do znamenitog Slivnog visećeg mosta, a zatim kroz šumarke i selo Borik zavija prema starom napuštenom Pakra Manastiru. Ostala je samo crkva, a riječica pored ostataka manastira zapravo se zove Bijela, a ne Pakra. Poznati turski putopisac Evlija Čelebija krivo je upisao davno ime rijeke, te Bijelu zbog toga još i danas mnogi nazivaju Pakrom.

Trasa SPP zatim se strmo uspinje na Veliki Javornik (717 m), a zatim se spušta u ubavo seoce Španovica koje se nalazi u udolini koja djeli Papuk od Psunja. Idilični prizori

ovčica, magaraca i prašćića miješaju se s osvježavajućom vodom jezera uz lovački dom, a upravo ondje počinje jako lijepa staza koja se strmo uspinje na brdo povrhu kojeg se nalazi Čaklovačka kula. Ova srednjovjekovna gradina nekada je izgledala monumentalno i imala čak pet katova, a sada izgleda kao začarana kula iz bajke. Taman sam stigao do planinarskog doma na Omanovcu iznad Pakraca kako bih pozdravio zazaleće sunce, a dobro društvo koje sam ondje sreo uljepšalo je romantičnu psunjsku večer. Sutradan je sunce bome upeklo, a ja se penjao na krov Slavonije - Brezovo polje je sa svojih 985 m najviši vrh naše „ravne“ regije. Jedna zanimljiva staza koja vrluda šumarcima i livadama spustila me na planinarsku kuću na Strmcu, popularnom izletištu planinare Nove Gradiške. Sreo sam grupicu mladih planinara, a zatim iskoristio ostatak dana kako bih se preko brijega koji me dodatno izmučio prebacio u selo Bačin dol, u kojem sam noćio na igralištu iza crkve. Bila su to žestoka dva dana, a sutra me čeka avantura na Požeškoj gori.

OD POŽEŠKE GORE DO DILJA

Požeške gore sam se ribojavao jer je nikada nisam posjetio i bila mi je nepoznanica, ali ispalo je da se radi o planini s dobro uređenim i označenim planinarskim

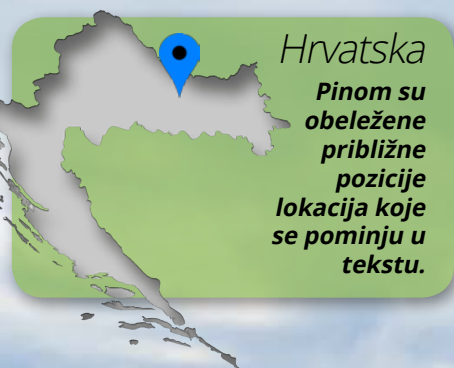
putevima. Najprije sam se popeo na vrh brda na kojem se nalazi obnovljena srednjovjekovna kula Gračanica, zdanje uistinu vrijedno posjeta. Od kule do najvišeg vrha Kapavca (618 m) treba oko tri sata hoda, a isto toliko i do Maksimovog hrasta koji je četiri metra niži i krase ga geodetska mala piramida. Izmučilo me strmo spuštanje i nakon toga strmi uspon, a cijela ova planina koja i nije tako mala obrasla je šumom i tek s rijetkih mjesta pruža se vidik. Hladovina je spas od vrućine, isto kao i hladni potočić u kojem sam jednom trenutku potražio osvježenje.

Nakon toga sam još podosta hodao do zaseoka Laze Prnjavor u kojem sam noćio na verandi lovačke kuće, pomalo zapanjem teškim životom netipičnih slavonskih brdskih sela u kojima često obitava pravoslavno stanovništvo. Ujutro me probudilo stado ovaca koje je mlada pastirica goila travnjakom pored mog bivaka, pa sam ustao i ja, napunio boce vodom iz bunara i krenuo daleko u dolinu podno Klikuna. Dolina Orljave dijeli Požešku goru od Dilja, a selo Bučje oduševilo me otvorenim dućanom i frižiderima koji čuvaju hladne napitke (većina sela ovdje se snabdijeva pokretnom trgovinom iz kombija, pa je ovaj dućančić čudo). Nema ljepše nego podivljeli mjehurići gaziranog soka koji

teku niz žedno grlo, a i ležanje u hladovini ponekad se pokaže kao sasvim ugodan gušt! Uspon na Dilj najprije me vodi u etno selo Lovčić gdje se nalazi gotička kapelica Sv. Martina, a zatim raznim šumarcima, livadama i selima u pravcu malog kanjona Pljuskara na čijem se rubu nalazi i planinarsko sklonište. Nije ugodno susretati se u sumrak s krdima divljih svinja, niti je ugodno u ključnim trenucima izgubiti planinarsku markaciju, niti slušati sve jači vjetar koji mrseći grane stabala nagoviješta oluju. Ali naposljetku u sumrak stžem do Pljuskare, a mala kućica postala mi je najluksuzniji hotel i mjesto spasa.

Sutradan sam se spustio do jezera Petnja prošavši pored poznatog zdenačkog groblja s gotičkom crkvicom sv. Petra, a planinarska staza od jezera vodi ka domu „Đuro Pilar“ i tu sam se opet izgubio jer su šumari probijali nove ceste. Kada sam se jedan i gotovo na rubu plača dovukao do doma u najozbiljnijoj namjeri da odustanem, dočekao me Joisp Zubak iz broskog PD „Dilj gora“, primio me u dom, te mi donio hladni sok koji me vratio u žive. Savjetovao mi je da skratim turu jer sam vidno iscrpljen, tako da sam tog dana hodao do izletišta Ljeskove vode podno vrha Čardak. Ondje sam uživao u krajoliku i namakanju bolnih nogu u hladnoj vodi, a i noć je nekako bila ispunjenija snom negoli prethodne.

Sutradan sam se probudio sam cvrkutav i svjež, te se s lakoćom uspeo na Čardak (421 m) kojeg krasi znamenita betonska piramida. S Čardaka staza se lagano spušta na asfaltnu cestu koja razgraničava Dilj od Krndije.

KRNDIJA

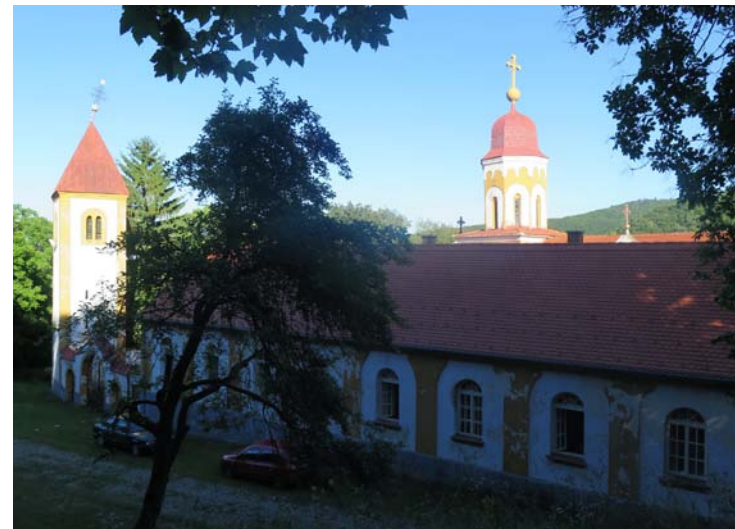
Ispred mene je bio pozamašan komad puta do planinarske kuće uz jezero Borovik, no zamornu turu su uljepšavale male radosti poput branja višanja u brdskom selu Paučje, pjevanje srnama u šumama Krndije, te mahanje traktoristu u prolazu koji mi je tog dana bio najbolji prijatelj. Iako su noge ozbiljno boljele i prijetile bojkotom, priroda me smirivala i davala mi snage da nastavim, kao i sam pogled na skicu Slavenskog Ipaninarskog puta koji je zorno prokazivao koliko svakog dana napredujem. Kao i prethodne planine, i Krndija ima svoju dušu i poseban karakter bez obzira na to što je krajolik više-manje svugdje identičan. Ponegdje su dijelovi staze zarasli u koprve, drač i kupine, no to sam očekivao i psihički se pripremio na mučenje u vidu grebanja, peckanja i bockanja.

Moje prenoćište prve večeri na Krndiji bila je nadstrešnica pored planinarske kuće Londžica, zapravo stare željezničke stanice na ukinutoj pruzi. U selu Mala

Londžica također me dočekalo stablo višnje čije su se grane svijale od plodova, pa mi je voćna rapsodija pomogla da obogatim jelovnik koji se uglavnom sastojao od talianetta, juha iz vrećice, pašteta i bombona glukoze.

Moj drugi dan na Krndiji bio je vrlo naporan: spuštanje do ceste i uspon na Bedemgrad, srednjovjekovnu gradinu nalik Čaklovačkoj kuli. Ovim dijelom planine vodi i Našički planinarski put, te Našička poučna geološka staza, sve do vrha Lončarski vis (482 m) koji poput većine slavonskih „divova“ ne pruža vidika. Ostavši bez vode, dva sam sata sanjao i željno iščekivao izvor Dobra voda koji je kontrolna točka SPP, da bih srećom uspio napniti bocu u štucrom vrutku koji je gotovo usred ljetne žege presahnuo. Tko je bio na Petrovom vrhu, zna koliko je naporan uspon – kratak, ali znoj je lptio iz mene poput plitvičkih slapova. Na kraju, osvojen vrh i za zaključak dana spuštanje na orahovičko jezero. Od samoće u planinama do slavonske rivijere: plaža na kojoj uživaju kupači i šetači, sumrak i romantični reggae koji me podsjeća na jedno davno ljeto na Visu.

Spavao sam na terasi jednog kafića, a sutradan se razbudio ispinjući se na Ružica grad, a potom i vrlo

strmom stazom na Stari grad. Ova dva bisera srednjovjekove arhitekture onos su Krndije, dok se najviši vrh Kapovac kočoperi na 790 m. Lijepim staama Krndije bauljao sam samo ja, drugih planinara nije bilo. U jednom trenutku moja ruta odvela me i do Papuka, a meni se pobudio osjećaj sreće što ću uskoro završiti ovu napornu turu.

PAPUK

Najljepša slavonska planina, ujedno i najraznolikija, budi mi brojne uspomene. Po treći puta uspeo sam se na Javor i Čeljakovački vis, samo što sada oba vrha krase novoizgrađeni drveni vidikovci u kojima se u nuždi može i prespavati. Dinamična i duga staza vodi prema sjeveru u pravcu Jankovca, a zatim se spušta u selo Velika gdje sam se radosno opskrbio u dućanu i malko promijenio jelovnik. Izmoreno tijelo potrošilo je baš sve! Večer je tiho stigla, upozoravajući an skorašnji mrak. Prema zacrtanom planu, uspeo sam se na velički Stari grad, te vrhove Lajpak i Nevoljaš povezane prekrasnom poučnom stazom. Na poznato izletišće Jankovac stigao sam u sumrak, te zasluženog legao u mekani krevet. Luksuz ponekad godi! Posljednja dva dana također me čekao Papuk: danas sam se prvo

uspeo na Ivačku glavu (912 m) prolazeći pored partizanskog groblja, a zatim me staza odvela do točke na makadamskoj cesti podno vrha gdje se nalazi oznaka kontrolne točke vrha Papuka (953 m). Naime, zbog vojnog objekta na samom vrhu planinarima je pristup ograničen, a zbog šume se ionako ništa ne propušta. Takvih je u Slavoniji napretek. Jedna od njih je i vrh Lom do kojeg mi je trebalo gotovo četir sata i dslovce sam se fizički slomio uspinjući se i penjući strmim kosama da bih stigao do neke bukve usred ničega na kojoj stoji pločica s natpisom Lom. U tim trenucima samo uzdahneš, udariš žig u knjižicu i kreneš dalje. Staza me spuštala u seoce Novo Zvečevo, s tek nekoliko naseljenih kućica. Prespavao sam u jednoj napuštenoj u kojoj već godinama uzaludno stoji natpis „Prodaje se“, a idućeg 11. dana ture probudio se već u četiri. Čekalo me 9 sati hoda, a moram stići na popodnevni autobus u Daruvaru.

Cijelu noć bjesnila je ljetna oluja, tako da je planina osvanula mokra. Zbog bujne vlažne vegetacije morao sam nositi jaknu i nepromoćive hlače u kojima sam se skuhaio, ali srećom staza je bila vrlo lijepo označena i vidljiva. Iz Zvečeva slijedi uspon na 3 i pol sata udaljeni Ljutoč čije livade omogućuju lijep vidik, a srne i srndači preplašeno iskaču iz trave kada vide neočekivanog gosta. Nakon toga slijedi uspon na Crni vrh (865 m), uvjerljivo jedan od najstrmijih u Slavoniji. Stjenoviti vrh već je pomalo obrastao makijom koja sužava vidik, a tu je i kontejner – sklonište za one koji moraju prespavati u nuždi. U iduće četiri sata preko Vranog kamena stigao sam do planinarskog doma Petrov vrh, moja polazne točke prije 11 dana. Noge neopisivo bole, ramenima je već dozlogrdio težak ruksak, a truščić je željan neke normalne hrane. Idem doma, bilo je dosta! Slavonski planinarski put plamtiti ću kao avanturu koja me uistinu istjerala iz komfort zone, otkrio sam neke nove dimenzije kada sam prešao svoje uobičajene granice i bogatiji sam za neka nova shvaćanja u planinarstvu. Dok na većim i atraktivnijim planinama uvijek negkog sretnoš, ovdje u šumama i šikarama Slavonije prevladava samoća. Ovu obilaznicu mogu preporučiti samo zagriženim hodačima u odličnoj kondiciji, a za ostale klasične planinare najbolje i najljepše je obilaziti SPP po dionicama – podrazumijeva se, u dobrom društvu! ■

17. Uspon na Vučji zub i vrhove Orjena (DOM)aćinski!

„Uspon na Vučji zub i vrhove Orjena“ u organizaciji PD „Vučji zub“ iz Trebinja izvedena je u subotu, 10. oktobra...

Sedamnaesta po redu akcija „Uspon na Vučji zub i vrhove Orjena“ u organizaciji PD „Vučji zub“ iz Trebinja izvedena je u subotu, 10. oktobra 2020. godine. Epidemija virusa korone u ovoj godini je poremetila dosta planova trebinjskih „zubića“, pa su se članovi društva više angažovali na radu na planinarskom domu, uređenju postojećih i novih staza, organizaciji planinarskih tura u manjim grupama...ali su ipak uspjeli da i pored odlaganja, održe tradiciju i organizuju MTB trku „Za sirac sira“ i „Vertikalni kilometar - Trka u kamenu 2020“.

Kako je nastupilo vrijeme relaksiranja mjera, donesena je odluka da se tradicionalni uspon održi prema planu, uz poštovanje zdravstvenih mjera, druge subote u oktobru.

Odmah nakon objavljivanja poziva – obavještenja o akciji, počele su da pristižu prijave, čiji broj je, bez obzira na ranija pozitivna iskustva, donekle iznenadio domaćine, tako da je na ovogodišnjoj akciji učešće uzelo oko 200 planinara, uglavnom iz BiH, Srbije i Crne Gore.

Ovogodišnja akcija je počela malom svečanošću. Naime, prije četiri godine gradske vlasti su PD „Vučji zub“ dodijelile na korištenje objekat planinarskog doma na izletištu Ubla (1.010 mnv), dvadesetak km od Trebinja. Sama zgrada je bila u dosta lošem stanju, pa su vrijedni „zubići“ u proteklom periodu, najviše svojim radom, uz pomoć donatora kojima se ovim putem zahvaljuju (u novcu, materijalu, angažovanju mašina, ličnom radu;

akcijama društava prijatelja, neki su čak željeli da ostanu anonimni) uspjeli da osposobe prizemlje doma i uz terasu i dvorište stvore prijatan kutak za odmor i druženje. Iz tih razloga, pala je odluka da ovogodišnja akcija startuje upravo od doma.

Najveći broj učesnika akcije je u Trebinje stigao dan – dva ranije, iskoristivši miholjsko ljeto za obilazak grada i okoline. Na dan akcije, malo posle sedam časova ujutro, počelo je okupljanje na platou ispred doma. Ovogodišnju akciju karakterisalo je učešće većeg broja društava i

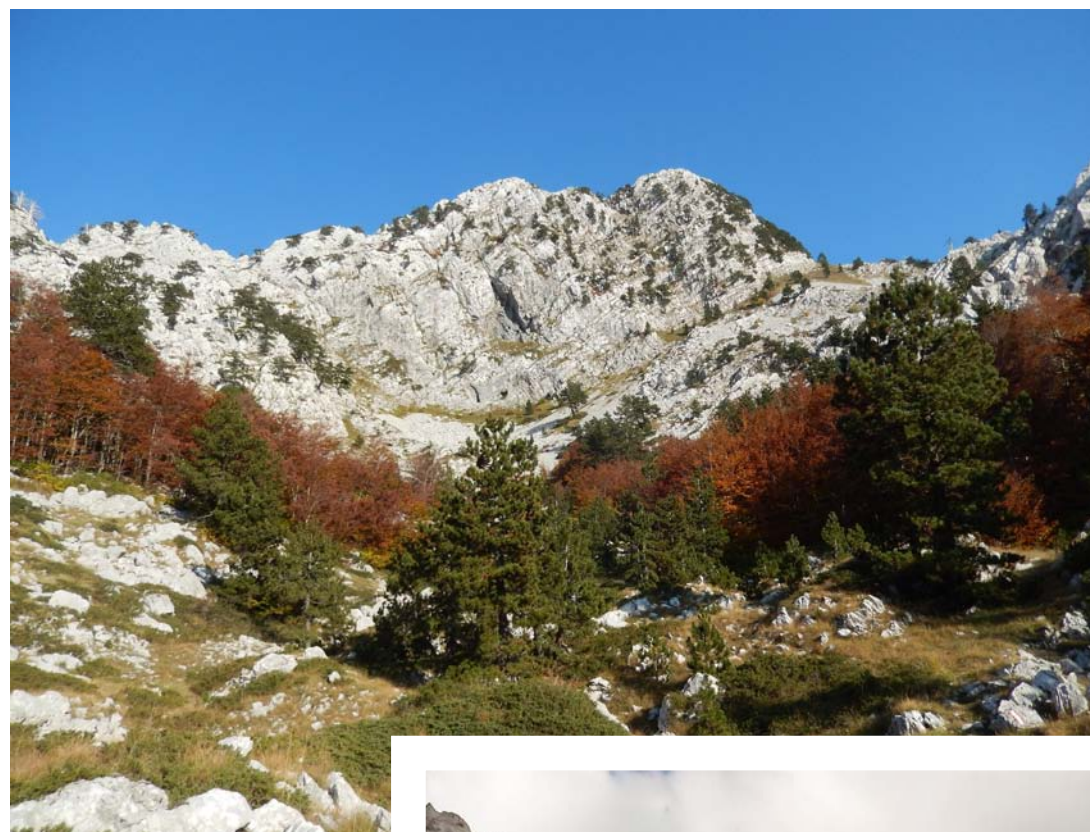
planinara koji su prvi put na Orjenu, kao i određen broj učesnika koji tek ulaze u svijet planina i planinarenja. U neku ruku – moguće da je ovo posljedica vanrednih dešavanja tokom godine, pa je dosta ljudi boravak u stanovima i po kavanama zamijenio izletima u prirodi. Domaćini su učesnike upoznali sa organizacijom akcije i pripremljenim stazama. Poučeni iskustvom iz ranijih godina, kada je dosta učesnika po povratku sa staze odlazilo kući ili u Trebinje, podjela zahvalnica je uslijedila prije starta akcije. Pored domaćina, najbrojniji su ove godine bili Užičani – četrdesetak učesnika iz dva društva; a najduži put do Trebinja prevalili su planinari iz Bačke Palanke.

Posle zvaničnog otvaranja akcije, uslijedila je mala

svečanost – prvo zajedničko fotografisanje učesnika akcije pred domom, nakon čega se šarolika kolona uputila put Orjena.

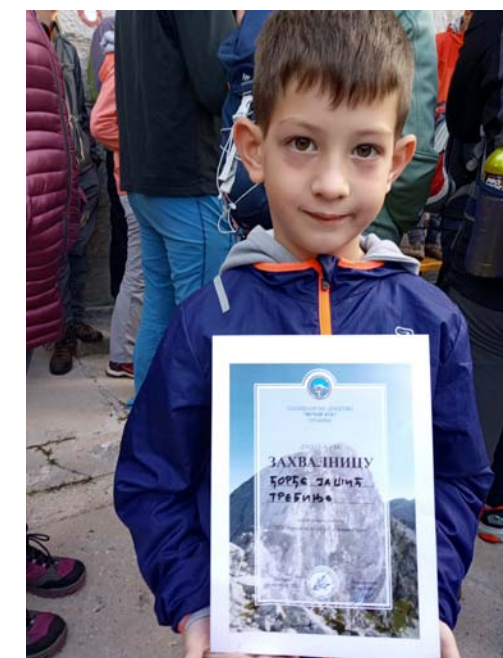
Najveći dio učesnika se i ove godine odlučio za obilazak srednje teške staze do Velike Jastrebiце (1.875 mnv, najviši vrh na području Trebinja) i silazak u Pirinu poljanu. Značajan broj se oprobao i na teškoj stazi koja je uključivala adrenalinski prolazak kroz Kršeljev mramor, uspon na Vučji zub (1.805) i silazak u Dobri do. Oni manje zahtjevni i rekreativci su se zadovoljili šetnjom do Pirine poljane i Dobrog dola, obilaskom Ledene pećine ili prosto sunčanjem. I vrijeme im je išlo na ruku – sunčano, povremeno sa tankim oblačićima uz prijatnih planinskih desetak stepeni. Već po tradiciji u Pirinoj poljani je za sve učesnike akcije pripreman hercegovački čaj.

Zbog epidemiološke situacije, ove godine nije priređivan zajednički ručak ni večernja zabava kao ranije. Ipak, po povratku do doma, gdje su učesnicima akcije podijeljeni lanč paketi i osvježenje, jedan broj učesnika je nastavio druženje u svojoj režiji do kasno u noć.

Nedeljno prijedodne učesnici akcije su uglavnom iskoristili za obilazak trebinjskih znamenitosti, druženje u baštama ugostiteljskih objekata, oni agilniji – za uspon na Leotar. U popodnevним časovima, dok su preostali gosti napuštali Trebinje; nastupilo je naoblacenje sa slabom kišicom, koja je i simbolično stavila tačku na ovogodišnju akciju.

Trebinjsko društvo se još jednom pokazalo kao dobar organizator i domaćin, sada u punom smislu te riječi. Za nadati se da će se sledeća okupljanja održati u nekim normalnijim okolnostima; dotle – sve najblje, uz pozdrav trebinjskih „zubića” – DA SMO ZDRAVO!

TEKST: MIROSLAV KOVAČEVIĆ

VIA FERRATA

VIA FERRATA

SOKOLOV PUT

Petočlana ekipa sastavljena od članova PD „Avale” i PK „Alti” iz Beograda, obavila je izviđačku misiju na novootvorenoj via ferrati ...

Mala petočlana ekipa sastavljena od članova PD „Avala” i PK „Alti” iz Beograda, obavila je izviđačku misiju na novootvorenoj via ferrati Sokolov put, kako to već vodička pravila i nalažu. Via ferrata Sokolov put na Romaniji, lokalitet Crvene stijene, novi je planinarsko turistički proizvod, i prvi, a nadam se ne i poslednji, na ovom području.

Ferata je izgrađena profesionalno i odgovorno, prema svim međunarodnim standardima. Ugrađeni su kvalitetni materijali a izabran je najatraktivniji deo Crvenih stijena. Do ferate se dolazi veoma brzo, oko 30 minuta laganog pešačenja. Polazna tačka je planinarski dom PD „Glasinac” iz Sokolca gde se mogu ostaviti prevozna sredstva. Ferata je ocenjena kao srednje teška i nije za početnike ili za planinare koji nisu u dobroj fizičkoj kondiciji ili se plaše visine.

Naime, ima nekoliko vertikalnih i blago previsnih detalja, a „kurirski prelaz” može da postane ozbiljna prepreka svima koji imaju nesavladiv strah od visine.

Prosečno vreme prolaska ferate je oko dva sata za manje i spremnije grupe koje vole da se forografišu.

Ferrate na Zapadnom Balkanu

Poslednjih godina puno se radi na izgradnji via ferrata na Zapadnom Balkanu.

Bosna i Hercegovina:

Via Ferrata Bijela stijena, Trebević
Via Ferrata Vulin Potok, Blagaj
Via Ferrata Fortica, Mostar
Via Ferrata „Srce Veleža”, Velež
Via Ferrata „Armin Gazić”, Velež
Via Ferrata Osobac, Prenj
Via Ferrata Veliki Kuk (Čvrsnica), Čvrsnica, Dinara
Via Ferrata Peć - Mlini, Grude
Via Ferrata Ormanj, Pazarić (blizu Sarajeva),
Via Ferrata Sokolov put, Romanija
Via ferrata „Paolo Dieci” Konjuh, Brateljevići
Via ferrata „Bijeli kamen” Kozara, Prijedor (još jedna u izgradnji)
Via ferrata „Brina”, Posušje

Crna Gora:

Via Ferrata Kotor, Kotor
Via Ferrata Durmitor, Durmitor
Via Ferrata „Kanjon Čehotine”, Rabitlje

Hrvatska:

Via Ferrata Avalon, Sveta Nedelja, Hvar
Via Ferrata Čikola, Ključ
Via Ferrata Fortica, Omiš
Via Ferrata Veliko točilo - Biokovo, vrh Vošac
Via Ferrata Perunika, Perun, selo Stroženac
Via Ferrata na Dinari, selo Glavaš
Via Ferrata Kalnik
Via ferrata Life on Mars, Metajna, ostrvo Pag

Kosovo*:

Via Ferrata Berim, Zubin Potok
Via Ferrata Marimangat, Peć
Via Ferrata Ari, Peć
Via Ferrata Shpilla (nastavak Ari), Peć
Via Ferrata Mat, Peć
Via Ferrata Shpilla, Istok
Via Ferrata Panorama, Prizren
Via Ferrata Dečani;
Severna Makedonija:
Via Ferrata Lisec, Štip

Srbija:

Via Ferrata Gornjak, banja Ždrelo
Via Ferrata Kablar, Ovčar banja
Via Ferrata Ostrvica, Rudnik

DRAGIŠA MIJAČIĆ, OUTDOOR IN

A fotografisati treba zato što su vidikovci, pejzaži i pogledi fantastični.

Siguran sam da od proleća kreće pravi bum što se tiče dolaska planinara na ovu feratu.

Dočekat će ih spremno planinarski dom ali i oprema koju će penjači moći da iznajme, i što je možda još važnije - kvalitetni vodiči za via ferate.

Čestitke nosiocima ovog projekta, Turistička organizacija Jahorine i domaćinima iz Planinarskog društva Glasinac iz Sokolca. Alpinisti Igor Milošev i Damir Lukšić odradili su fantastičan posao, svaka im čast na tome, ali i svima koji su pomogli da se tako zahtevan projekat uspešno završi. Posebno bi se zahvalili našem domaćinu, Miroslavu Divčiću iz PD „Glasinac“, na ukazanom gostoprimstvu.

Dolazimo ponovo u većem broju čim se relaksira situacija sa ograničenjima vezanim za koronu, a vremenski uslovi dozvole.

SLOBODAN ŽARKOVIĆ

Sokolov put

Via Ferrata Sokolov put na Romaniji je osigurani planinarski put odnosno staza po stijenama uređene čeličnim pomagalicama, namjenjena svima, pogotovo onima bez prethodnog alpinističkog iskustva.

Dužina ove Via Ferrate iznosi 350 m i sa dva viseća mosta predstavlja jedinstvenu atrakciju u Bosni i Hercegovini. Ovaj adrenalinski sadržaj će ljubiteljima avanturizma i ekstremnih sportova pružiti veliko uzbudjenje uz maksimalnu sigurnost.

Ferata je dio sadržaja projekta „Enjoy Sarajevo-Romanija region“, koji zajednički implementiraju Turistička organizacija Jahorina-Grad Istočno Sarajevo, Gradska razvojna agencija Istočno Sarajevo (RAIS), Privredna komora Republike Srpske (PKRS) i privredni subjekat Stanišić d.o.o Pale.

CEPINI

IZBOR CEPINA za 2020. godinu

PHOTO BY POLINA ANDREEVA

**Najbolji modeli cepina
po izboru korisnika**

Petzl Summit

Okvirna cena: 125 €

Dobre osobine: odlične performanse i dizajn, ispodprosečna težina, pogodan za sve planinske opcije, solidno se pokazao na strmim terenima.

Lošije osobine: malo skuplji, nije pokazao najbolje performanse na ledu

Težina: 360 g

Oblik, materijal i konstrukcija: kljun od vruće kovanog gvožđa, klasičan oblik cepina

Dostupne dužine: 52, 59, 66 cm

Grivel Air Tech Evolution

Okvirna cena: 105 €

Dobre osobine: pokazao je odlične performanse na strmim terenima, na ledu i kod zaustavljanja pri padu.

Lošije osobine: nešto je teži

Težina: 430 g

Oblik, materijal i konstrukcija: kljun od vruće kovanog i hromiranog gvožđa, klasičan oblik cepina

Dostupne dužine: 48, 53, 58, 66 cm

Black Diamond Venom

Okvirna cena: 138 €

Dobre osobine: ima modularnu glavu za postavljanje raznih alata u zavisnosti od vrste penjanja, odličan na strmim terenima, udoban za nošenje, ima mesta za kopčanje dva karabinera na glavi.

Lošije osobine: težak i nije trajan kao neki drugi modeli

Težina: 514 g

Oblik, materijal i konstrukcija: modularna glava i dostupan u dve verzije sa ravnom i zakrivljenom drškom.

Dostupne dužine: 50, 57, 64 cm

Petzl Glacier

Okvirna cena: 82 €

Dobre osobine: lagan cepin, dobra cena, solidne performanse kod zaustavljanja pri padu.

Lošije osobine: može se nabaviti u sa samo jednom dužinom drške

Težina: 320 g

Kategorija: Ultralight

Oblik, materijal i konstrukcija: kovano gvožđe, klasični dizajn

Dostupne dužine: 50 cm

Petzl Ride

Okvirna cena: 92 €

Dobre osobine: ekstremno lagan, svestran, dobre performanse na strmim terenima i kod zaustavljanja pri padu.

Lošije osobine: dostupan samo u varijanti sa veoma kratkom drškom (45 cm)

Težina: 240 g

Oblik, materijal i konstrukcija: kaljeno gvožđe, klasičan dizajn

Dostupne dužine: 45 cm

CAMP Corsa Nanotech

Okvirna cena: 98 €

Dobre osobine: lagan, solidne performanske na strmim terenima i kod zaustavljanja pri padu, udoban za nošenje.

Lošije osobine: kljun cepina je mogao biti malo bolje izrađen

Težina: 249 g

Oblik, materijal i konstrukcija: kovani aluminijum sa čeličnim vrhom

Dostupne dužine: 50, 60, 70 cm

C E P I N I

PHOTO BY JARED ERONDU ON UNSPLASH

Black Diamond Raven Ultra

Okvirna cena: 100 €

Dobre osobine: veoma lagan, udoban za nošenje, dobre performanse na strmom terenu.

Lošije osobine: vrh cepina nije dovoljno oštar za led i pretvrdi sneg

Težina: 209 g

Oblik, materijal i konstrukcija: kovani aluminijum, klasični dizajn.

Dostupne dužine: 50, 60, 70 cm

Grivel G1

Okvirna cena: 65 €

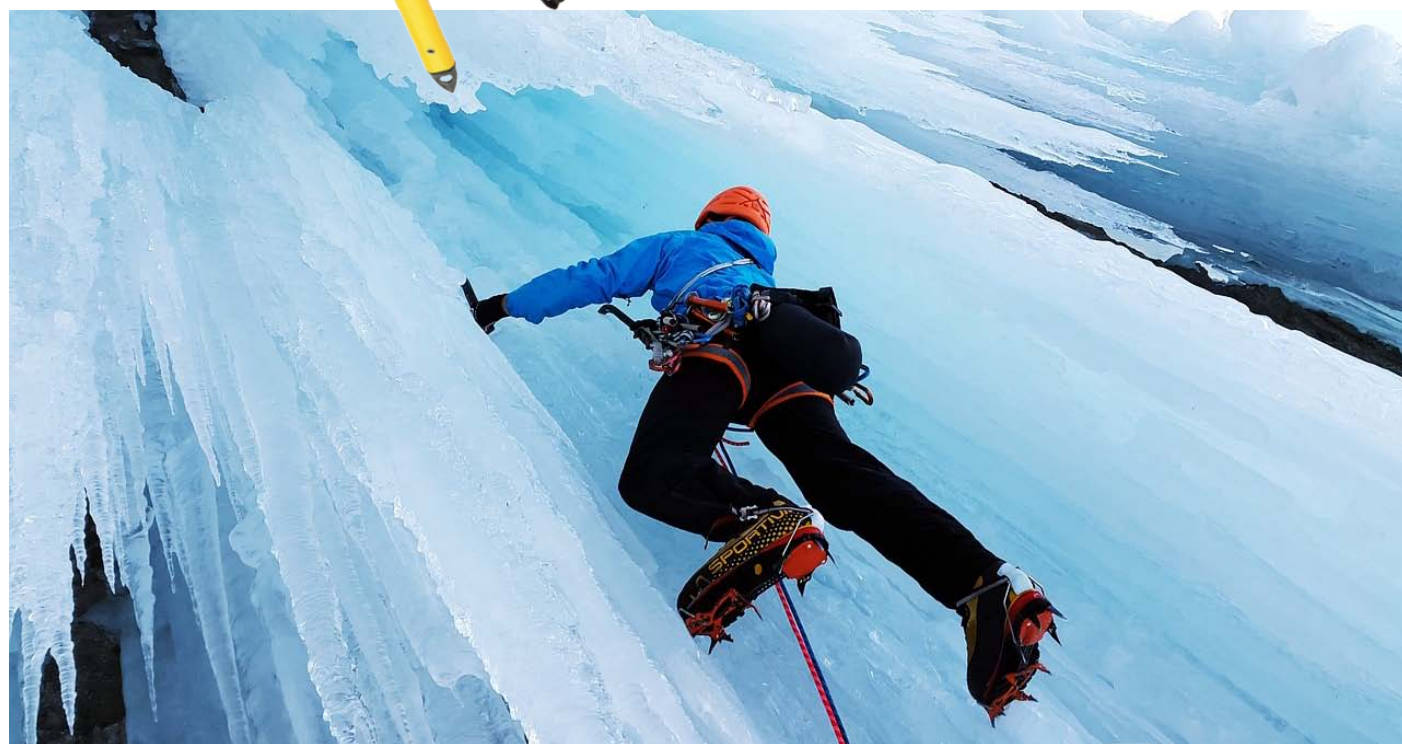
Dobre osobine: odlična cena, odlične performanse kod zaustavljanja pri padu i na strmim terenima.

Lošije osobine: veće težine

Težina: 473 g

Oblik, materijal i konstrukcija: kovano gvožđe, klasični dizajn

Dostupne dužine: 58, 66, 74 cm

Gljivarskom stazom ili tragovima traktora

„Edukativna gljivarska staza” je projekat
Mikološko-gljivarskog saveza Srbije..

Tih dana jutro su bila prekrivena injem. Iako je dnevna temperatura bila prilično visoka, noću se spuštala ispod nule.

Nije bilo lako naći stazu s ove strane, jer se do nje dolazi preko neoznačene travnate površine. Nekom intuicijom i okvirnim poznavanjem geografskog položaja staze, prešli smo potočić i naišli na prvu tablu. Krajolik je bio prošaran od inja belom visokom livadskom travom i stablima visokih stabala smrčice i jele. Sunce se probijalo kroz njihove iglice i davalo našem vidiku jednu magičnu notu. Netaknuta priroda, žubor vode, miris čistog hladnog vazduha i toplina sunčevih zraka, svetlucanje svuda oko nas. Osećali smo kao da smo u bajci.

Kako smo napredovali stazom, tako su se redale table. Russula integra, boletus edulis, armillaria mellea, pleurotus ostreatus, caloboletus calopus i mnoge druge. Čitali smo informacije o različitim vrstama gljiva koje se na ovom području mogu naći i, uprkos tome što im nije sezona, pokušavali da nađemo neke primerke u okolini. I nismo se razočarali – mnoštvo gljiva pratilo je naš put. Bile su ušušane po panjevima, starim deblima, oko drveća kao u kolo da su se uhvatile, pomešane sa popadalim iglicama i šišarkama. Zastajali smo kod svake table: amanita phalloides, zelena pupavka, šešir okruglast, pa raširen i zaravnjen, najčešće u maslinastozele-nim nijansama, plodi tokom leta i jeseni po šumama, smrtno otrovna. I naiđosmo na nju! Bila je to potraga u kojoj smo uživali i usvajali nova znanja. Trudili smo se da

ništa ne dotaknemo, niti uništimo svojim prisustvom. Lagano smo se kretali, kao na hodočašću, upijajući svaki trenutak kao najveću blagodat ovoga sveta, odavajući počast svekolikim čudima prirode.

Najednom se začuo zvuk koji ne pripada ovoj idili. Staza nas je vodila pravo ka njemu i on se pojačavao pretećim intenzitetom. Počeli smo da gacamo po blatu, pokušavajući da zaobiđemo veće raskopine nastale usled prolaska nekog velikog motornog vozila. Pred nama se ukazala devastirana okolina sa mnoštvom posečenih stabala, a zvuk motorne testere postao je nepodnošljiv. Svoje hodočašće smo nastavili sada već neprepoznatljivom blatnjavom Gljivarskom stazom i više nismo opazili ništa osim traktorskih tragova, blata i sveže posečenih balvana. Drvoseče su nam objasnile da je reč o redovnoj seči za koju je nadležno JP Nacionalni park „Kopaonik“. Nekako smo se iskobeljali iz blata i stigli na početak Gljivarske staze u blizini hotela Rtanj. Stigli

smo na čistinu na kojoj je bila poslagana velika količina drvene mase. Na terenu su bili radnici koji su dizalicom utovarivali drva u kamion.

Uznemireni zbog onoga što smo taj dan videli na Gljivarskoj stazi, odlučili smo da se sutradan rano ujutru otisnemo u istraživanje okolnog terena, sve do tresetišta Crvene bare, koje se nalazi u II zoni zaštite, i tik uz Samokovsku reku, koja se nalazi u I zoni zaštite. Imali smo informaciju da se na području između Samokovske reke i Gljivarske staze nalazi još jedna, manje uočljiva, staza, na mapi greškom označena kao Gljivarska, i da bi ona trebalo da prolazi kroz istinski netaknutu prirodu.

I u prvi mah smo se ponadali da pojam netaknute prirode zaista može da opstane u uslovima trenda intenzivnog gazdovanja šumama, gde se, čak i u zaštićenim područjima, akcenat stavlja na proizvodnu funkciju šume. Staza, ako je tu i bila, više nije mogla ni da se nazre. Šuma je bila izbrazdana dubokim šarama traktorskih guma, i sve što smo mogli da pratimo jesu upravo putevi koje je napravio traktor kako bi mogao da izvlači posečena stabla. Po blatu i poremećenim vodnim tokovima, koji su se prilagodili izmenjenom terenu, gacali smo po uništenoj šumi pitajući se – ko od turista, ljubitelja prirode želi da se šeta ovakvim terenom i gleda ovakav spektakl? Kome je namenjena ovakva turistička atrakcija, a da nisu izvođači radova sa motornim testerama i vozači traktora sa prikačenim lancima za izvlačenje drveta? Sa žaljenjem smo uvideli da je područje devastirano sve do Samokovske reke i tresetišta Crvene bare.

IDEJA GLJIVARSKE STAZE

„Edukativna gljivarska staza“ je projekat Mikološko-gljivarskog saveza Srbije za čiju realizaciju su 2017. godine tražena sredstva od Ministarstva zaštite životne sredine. Uprkos tome što je projekat osvojio najveći broj bodova na rang listi, tražena sredstva nisu dodeljena u potpunosti i budžet je morao biti prilagođen kako bi se uradilo „koliko-toliko“. Ostalo je da se na kraju Gljivarske staze napravi letnja edukativna učionica, ali iz MGSS-a kažu da za njenu izgradnju više nisu dobili nikakva sredstva ni na jednom konkursu na kojem su učestvovali. Ističu da je to velika šteta jer tokom godine stazu poseti više od deset hiljada turista.

U Turističkoj organizaciji opštine Raška objasnili su da je na mapi Srbije Kopaonik prepoznatljiv kao gljivarski kraj. Svet gljiva na Kopaoniku čini oko 300 popisanih vrsta (jestivih i otrovnih), od kojih su neke retke ili prvi put pronađenje upravo na Kopaoniku.

„Bogatsvo gljivama, sve popularnije bavljenje prikupljanjem gljiva, stalno unapređenje turističke ponude naše planine bio je dovoljan razlog da se izgradi edukativna gljivarska staza. Svi turisti koji žele da uživaju u prirodi mogu kroz šetnju poučnom stazom učiti o njoj i degustirati njene najukusnije plodove. Staza koja počinje u blizini konačišta Rtanj, preko Marinih voda do prostora ispod Jarma može se proći uz stručno vođenje, za organizovane grupe, ili samostalno“, rekli su nam i dodali da je postavljanje gljivarske staze značajno i za edukaciju dece koja borave na planini tokom ekskurzija ili sa porodicom. Kako kažu, „beg od buke i gužve, boravak na

svežem vazduhu i duge šetnje su dodatni motiv posete ovoj stazi tokom cele godine“. Značaj Gljivarske staze ogleda se i u obogaćivanju sadržaja manifestacija koje se održavaju na Kopaoniku.

Iz Zavoda za zaštitu prirode Srbije su nam potvrdili da se edukativna gljivarska staza na Kopaoniku celom dužinom nalazi u režimu zaštite III stepena. Staza kreće ispred hotela Rtanj gde je terasa – plato koji je predviđen za letnju učionicu. Do asfaltnog puta Brus – Kopaonik na drvenim postoljima je postavljena mapa i dve table sa fotografijama gljiva. Staza prelazi preko puta kod Marinih voda i nastavlja kroz šumu uz postojeću stazu, paralelno sa magistralnim putem do ispod Jarma. Staza je duga 1.700 metara i na njoj je postavljeno 30 tabli, na rastojanju od po 50 metara, sa fotografijama i opisom gljiva sa Kopaonika. Prilagođena je za sve uzraste i po pozivu uz stazu dežuraju članovi udruženja gljivarskog društva Kopaonik – Raška i rendžeri NP „Kopaonik“. Ističu da se, imajući u vidu da se ovo područje nalazi u režimu zaštite III stepena, upravljačke intervencije mogu vršiti u cilju restauracije, revitalizacije i ukupnog unapređenja zaštićenog područja.

Jelena Milošević iz Mikološko-gljivarskog saveza Srbije kaže da je područno gljivarsko društvo „Kopaonik“ iz Raške nekoliko godina evidentiralo i pratilo koje su najčešće gljive koje se tu pronalaze i tako su izabrane fotografije gljiva koje su postavljene na stazu. „Područno društvo i rendžeri Nacionalnog parka sa kojima imamo odličnu saradnju, a neki od njih su i članovi područnog društva, su konstantno prisutni na toj stazi i naravno da su upoznati sa sećom šume. Mi smo protiv svake seče šume ovako kako se to sada radi. Nismo protiv seče šuma i cilju odstranjivanja bolesnih stabala ili godišnjeg minimalnog proreda. To je naš stav ali neki drugi ‘stručnjaci’ odlučuju o tome“, navodi ona.

Javno preduzeće „Nacionalni park Kopaonik“ gazduje ovim šumama po Osnovama gazdovanja šumama, Godišnjem planu gazdovanja šumama, Izvođačkim projektima i Sanacionom planu. Prema ovom planu Gljivarska staza se nalazi u okviru Gazdinske jedinice „Samokovska reka“ za koju je doneta Osnova gazdovanja šumama za period 2014-2023. godine, čiji su sastavni delovi planovi gajenja šuma, planovi prorednih seča, planovi seča obnavljanja i planovi zaštite šuma. Iz Uprave ovog javnog preduzeća javljaju da se na terenu oko staze

izvode radovi iz plana seča obnavljanja i da se svi radovi izvode u skladu sa važećim Zakonom o šumama i Pravilnikom o šumskom redu. Cilj seče je, kako kažu, trajno obezbeđivanje stabilnosti šumskih sastojina, popravka zdravstvenog stanja i prirodno obnavljanje sastojina.

O GLJIVAMA

Za gljive se kaže da su najbolji ekolozi. Iz Mikološko-gljivarskog saveza su nam objasnili i zašto. Gljive su prirodni čistači prirode, to jest one su zadužene za

razgradnju kompletnog biljnog otpada u jednom ekosistemu. Da nije njih za svega nekoliko godina naša planeta bi bila zatrpana biljnim otpadom. Kada su gljive prisutne, sve ide svojim tokom. Za svega nekoliko meseci otpalo lišće postane plodna šumska stelja koja hrani prisutne biljke i drveće. Mnoge gljive su partneri sa biljkama ili drvećem, odnosno žive u mikoriznoj zajednici – povezane su preko korena i micelije jedno sa drugim, gde je gljiva zadužena da svari i razgradi organski otpad. Na primer, lišće razloži na proste organske materije koje

putem micelije transportuje do korena drveta ili biljke, a zauzvrat od nje dobija šećere potrebne za njen život.

Ono što mi vidimo (pečurka) je u stvari plod gljive preko koga se ona širi i razmnožava. Svako plodno telo nosi u sebi spore (seme) gljive koje se, kada gljiva sazri, izbacuje u vazduh, „otrese“ sa gljive kao prah i tako putem vetra ili životinje, koja tuda prođe i ponese sporu na svojoj dlaci ili pak pojede gljivu pa u izmetu, prenese sporu na drugo mesto. Gljive se tako prenose i razmnožavaju. Spora kojoj se steknu povoljni uslovi za klijanje: temperatura, vlaga i adekvatna podloga proklijaće i kreće njen novi život. Iz spore nastaju dalje končasta vlakna hife koje se pod zemljom šire i rastu (to se naziva micelija i to je u stvari telo gljive).

Ako je reč o mikoriznoj gljivi, tu mora postojati odgovarajuće drvo ili biljka za koju će se micelija vezati i sa kojom će ostvariti zajednicu koja joj je potrebna za dalji rast i razvoj, a posebno za plodonošenje. Kada se dve hife micelije istog pola sretnu one se „zaljube“ i spoje i tada dolazi do oplodnje. Na tom mestu kreće deoba ćelija i formiraju se strukture koje će stvoriti plodno telo gljive. Kada je micelija spoznala da će imati dovoljno hrane, vode, svetlosti i određenu temperaturu, gljiva ubrzano formira svoje plodno telo – pečurku. Životni vek plodnog tela je od nekoliko sati pa do pet dana u zavisnosti od vrste gljive. Drvenaste gljive koje rastu kao paraziti na drvetu mogu da rastu i više godina. Plodno telo sazreva, baca spore i tako se zatvara ciklus.

Stručnjaci iz MGSS-a zabrinuti su zbog aktuelnog modela gazdovanja šumama. „Sečom šuma potpuno se menja biodiverzitet i mikroklima tog prostora, a što je najvažnije mikoriznoj gljivi odstranjujete njenog partnera sa kojim živi. Dok je živo drvo sa kojim je, recimo, vrganj u mikorizi, možete brati vrganje koliko god hoćete, oni će se javiti uvek tu manje ili više. Odsecite mu drvo sa kojim je u mikorizi i tu više nema nijednog vrganja... dok se ne pojavi neko novo drvo i neka nova spora“, pojašnjava Jelena Milošević, i napominje da klimatske promene takođe utiču na carstvo gljiva. „One su prvi pokazatelji poremećaja

klime, jer nagli skok temperature za nju je šok i ona te godine neće ploditi, kao i višemesečne suše koje su poslednjih godina prisutne na našim terenima. Nekada se jesenje gljive pojave u proleće kada se steknu slični i povoljni uslovi da se stvori plodno telo i gljive se prilagođavaju novonastalim uslovima. Sama seča šuma i preoravanje livada i pašnjaka dovoljna je da se potpuno uništi kompletno carstvo gljiva nekog područja, jer ono što posle seče šume nastaje je samo grmlje, trnje, kupina i zapuštena gulež koja sigurno nije adekvatno stanište za veliku većinu gljiva.“

NACIONALNI PARK „KOPAONIK“

Nacionalni park „Kopaonik“ prostire se na najvišim i najočuvanijim delovima planine Kopaonik, koja se uzdiže u središnjem delu južne Srbije. Prvi put je zaštićen 1981. godine.

Nacionalni park počinje na visini od oko 800 m, a završava se planinskim grebenima međusobno povezanim visokim prevojima. Nad njima dominira najviši Pančićev vrh (2.017 m nadmorske visine). Najveća površina parka obuhvata centralni i najšumovitiji deo kopaoničkog masiva, prostrani, relativno zaravnjeni predeo visok oko 1.700 m. Ovaj deo masiva poznat je kao Ravni Kopaonik. Karakterišu ga nesvakidašnja lepota i raznovrsnost predela: planinski vrhovi, pašnjaci, guste četinarske i mešovite lišćarsko – četinarske šume, zaravni sa izvorima, klisure, razliveni potoci i tresetišta.

O značaju Kopaonika za očuvanje biološke raznovrsnosti govori podatak da na njemu raste 11,9% balkanskih visokoplaninskih endemita. Takođe, na Crvenoj listi flore Srbije nalazi se 50 vrsta, na Evropskoj crvenoj listi četiri vrste i na spisku prirodnih retkosti Srbije 30 vrsta biljaka ovog masiva.

Nacionalni park „Kopaonik“ podeljen je u tri zone zaštite, od čega zonu I stepena zaštite obuhvata samo 1.459,05 ha, odnosno svega 12,10% od celokupne površine nacionalnog parka.

MINA DELIĆ
[HTTPS://SLOBODNAREC.RS](https://slobodnarec.rs)

Iz pera **Jekaterina Sineljščikova**
stižu priče o neverovatnim
mestima u Rusiji...

Deset činjenica o najsevernijem naselju u Rusiji

Za naselje Dikson kažu da je to „kraj sveta“. Nalazi se na rubu Severnog ledenog okeana, na obali zaliva. Ovaj kraj je slabo naseljen – 500 kvadratnih kilometara po jednom stanovniku. Evo nekoliko kratkih činjenica o najsevernijem naselju u Rusiji.

1. OVA TERITORIJA IMA VELIČINU VELIKE BRITANIJE I 548 STANOVNIKA

Naselju Dikson pripada 220.000 kvadratnih kilometara (Velika Britanija ima 243.809 kvadratnih kilometara). Ovde živi svega 548 ljudi, prema podacima iz 2018. godine. To znači da svako ima na raspolaganju skoro 500 kvadratnih kilometara! Ali, bez obzira na to što sticajem okolnosti selu pripada tako velika teritorija svi stanovnici žive zajedno u malom naselju.

2. NEOPHODNA PROPUSNICA

Meštani na ulasku u Dikson pokazuju lične isprave i dokument o boravku dok je ulazak lica koja ovde ne stanuju strogo propisan – oni mogu ući samo uz propusnicu jer je naselje na obali i tretira se kao pogranična zona. I inače se ovamo može stići samo vazдушnim saobraćajem. Na ostrvu postoji aerodrom na koji sleće samo stari AN-26 i to jednom nedeljno. I namirnice stižu isključivo vazдушnim putem i zato nisu jeftine.

3. KUPOVINA BENZINA – JEDNOM GODIŠNJE

Žitelji Diksona ne mogu da napune rezervoar kad god pože. U selu nema benzinske pumpe, najbliža je udaljena 500 km, ali i do nje se ne može stići jer nema puteva.

Ako nekom treba benzin mora da ga naruči tokom leta i to za celu godinu. Tako naručen benzin stiže brodom i to jednom godišnje. Automobili su ovde retkost. „Uglavnom ljudi imaju motorne sanke i motorne čamce. Naručimo jednu ili dve tone goriva. Dovoljno je za godinu dana“, kaže žitelj Aleksandar Anisimov.

4. DEVET MESECI JE ZIMA

Arktička zima je zapravo polarna noć, hladnoće su ekstremne a smrtonosna oluja ponekad duva nedeljama. U Diksonu zima traje devet meseci godišnje, a temperatura se spušta skoro do -50 stepeni Celzijusa. Mnogi, međutim, smatraju da to i nije loše: „Često duvaju vetrovi jer je klima morska, ali mrazevi nisu toliko jaki kao u Noriljsku i Dudinci. Tamo čim malo dune ne možeš više izaći na ulicu. Ovde duva vetar ali je relativno toplo“, smatra Albert Mingažev, predavač engleskog jezika u ovdašnjoj školi.

I u junu se ovde ljudi voze na motornim sankama. Tada je srednja temperatura između +5 i -6 stepeni Celzijusa.

5. UOPŠTE NEMA DRVEĆA

Područje Diksona je arktička pustoš. Nema drveća, čak ni minijaturnog. Leti je to zelena tundra, a zimi besкраjni beli снег.

6. POLICIJA ŠTITI LJUDE OD MEDVEDA

U Diksonu nema kriminala ali ipak postoji policija. Ona štiti ljude od medveda i vukova. Stanovnici se putem SMS poruka obaveštavaju o tome da dolaze beli medvedi, a lepe se i obaveštenja. Tada se ne preporučuje izlazak posle 20 i hranjenje medveda (ukoliko slučajno ima zainteresovanih), niti fotografisanje sa njim.

Međutim, najefikasniji način, kako smatra programer Robert Prascenis, jeste da pratite pse: „Jedina mera bezbednosti jeste da ako napolju ne vidite pse znači treba biti oprezan. Ako psi mirno leže ili trčkaraju, sve je u redu“.

7. U DIKSONU NIKO NE PREUZIMA VIDEO-SNIMKE SA INTERNETA

Mobilna veza se ovde pojavila tek pre deset godina. Sada u naselju postoji i internet ali je toliko slab da se nekoliko fotografija preuzimaju i po dva sata. I takav inernet mesečno košta kao za pola godine u drugim delovima zemlje.

8. OVDE NEMA BOLNICE

Bolnica je pre nekoliko godina zatvorena jer u Diksonu nije bilo lekara. Ako nekome pozli jedina varijanta je da se hitno pozove služba sanitarne avijacije. U uobičajenom režimu ovamo periodično dolazi lekar opšte prakse i vrši preglede. Pored bolnice nema ni bioskopa, ni autobusa, ni kafića, ni supermarketa, niti reklamnih bilborda. Ali postoji teretana i mnogi u njoj provode vreme.

9. NA NASELJE SE GODIŠNJE TROŠI 100 MILIONA RUBALJA (1,2 MILIONA DOLARA)

To je 30 puta skuplje nego održavanje naselja sa istim brojem stanovnika recimo na Sajanskim planinama, na ledniku na jugu Sibira. 90% troškova u Diksonu su dotacije.

10. BIVŠA PRESTONICA ARKTIKA

U sovjetskom periodu Dikson je bio centar trgovine i eksploatacije rudnih nalazišta, kao i ekspedicija. To je takođe bilo mesto gde su upućivani zatvorenici na izdržavanje kazne. Ovamo su iz čitave zemlje dolazili geolozi, učitelji, vojnici i polarni piloti. Tokom 1980-ih ovde je živelo oko 5.000 ljudi. Sada je naselje staro već 105 godina. ■

Saharski Atlas i oaza Šebika

Donosimo vam čarobnu priču o skrivenoj lepoti u Sahari iz pera našeg prijatelja **Aleksandra Damjanovića**. Priča je objavljena u četvrtom broju magazina *Moja planeta*, a u ovom broju ponavljamo je kao sećanje na velikog planinara i putnika, koji - nažalost - odnedavno više nije sa nama. Čuvaćemo ga u najlepšem sećanju...

UTunisu smo, na obodu nepregledne saharske pustinje. Samo ponegde vidi se poneki kržljavi žbun. Pesak... pesak u nedogled... Vozimo se džipovima po isušenom dnu periodičnog jezera Šot el Harsa. Sa desne strane su poslednji ogranci planine Atlas tzv. Saharski Atlas. (na vrhu Visokog Atlasa, Tubkalu, visokom 4.176 metara bili smo ranije). Ovde se golo stenje, bez ikakvog rastinja, uzdiže do visina od 1.200 metara. U blizini smo granice sa Alžirskom, a vrh ovog gorostasa je čak u Maroku.

Priljubljena uz stenje uočava se oaza sa nevelikom šumom datula-palmi urmica i nekoliko siromašnih kuća ravnih krovova. Saznajemo da se zove Šebika. Skrećemo u oazu. Stižemo u podnožje stena koje se strmo dižu u vis.

Napuštamo džipove. Krećemo peške uzbrdo. Stene, žućkasto-crvenkaste, oblikovane su kao najmaštovitije skulpture. Tu su mali kanjoni, tornjevi, stubovi, zidine, procepi, otvori i sve različito obojeno - u bogatom spektru boja.. Svesni smo da je sve to nastalo milenijumskim, udruženim radom vetrova i vode - kiša. Vetrovi ovde gotovo uvek duvaju, a kiše retko padaju, ali kada padaju to su provale oblaka koje čine bujičnjake koji nose sve pred sobom.

Popevši se na prvu zaravan, osvrćemo se unazad. Pred nama se ravnica, бесплодна i naizgled beživotna, pruža u nedogled.

Fotografišemo izazovne, nestvarno lepe pejzaže...

Dalje se provlačimo kroz uske procepe u steni. Napajamo oči neobičnim, prelepim okruženjem. Kad smo najmanje očekivali, dole ispod nas, kroz stenje naziremo vijugavi tok potoka oivičen raskošnim krošnjama palmi. Neverovatno prizor u ovoj pustoši. Trljamo rukama oči, jer nismo sigurni da je to stvarnost. Pomišljamo na fatamorganu, za koju smo čuli da je u Sahari česta pojava.

Silazimo strmo do potoka koji odudara od golog i pustog ambijenta. Nekako mu ovde nije mesto. Dug je svega nekoliko stotina metara. Još uvek svojim očima ne verujemo. Da iznenađenje bude veće, uskoro stižemo do omanjeg jezera - prečnika sedam-osam metara, dubokog oko pola metra. Ispred jezera je vertikalna sivo-žuto-crvenkasta stena. Iz pukotina u njoj na dva mesta ističe voda! Dva izvora jedan pored drugog! To nikako nismo očekivali. I dalje ne verujemo svojim očima. Da proverimo, saginjemo se. Dodirujemo vodu. Topla je. Temperatura joj je oko 30 stepeni. Probamo je. Nije slana, pitka je. Stojimo kod izvora i jezera kao omađijani. Ushićeni smo... Zamislite: okolo goli, strmi kanjon visok desetinu metara bez ikakve vegetacije, a pred nama izvor, jezerce i - palme! Dok stojimo i sami sebi ne verujemo da ovakav, rajski kutak postoji u negostoljubivoj Sahari, odjednom, čujemo i kreket žaba! Da li je to moguće?! Otkuda one ovde? Ko ih je doneo?

Pitanja naviru jedno za drugim, ali odgovora - nema!

S teškom mukom napuštamo ovu lepotu i krećemo kanjonom niz potok. Palme nas štite od sunca.

Do nas dopire nov, snažan šum vode. Odakle? Odjednom, u kamenom tesnacu doživljavamo vrhunac uzbuđenja! Nalazimo se pred prelepim vodopadom visokim nekoliko metara. Da li se može zamisliti u isto vreme i na istom mestu pustinja i vodopad. Nikako! Ali, ovde je sve moguće!

Nastavljamo niz potok ka oazi. Dolazimo do mesta gde se betoniranim kanalom veći deo vode odvodi do šume palmi, a i do kuća domorodaca, kojima je ova voda život i uslov opstanka. Samo manji deo vode nastavlja bujičnjakom dalje, ali nedugo zatim gubi se u žednom saharskom pesku.

Izlazimo iz kanjona. Vraćamo se u suvu, sivu, bezvodnu stvarnost Sahare. Cela šetnja trajala je sat vremena, ali su utisci toliko jaki, upečatljivi i trajni, da su zasenili ostalo viđeno u Tunisu, a to su: grad Tunis, drevna Kartagina, ostrvo Đerba, rimski amfiteatar u El Ćemu, arheološko nalazište Sbeitla, muslimansko svetilište u Keruanu, muzej mozaika Bardo, farma krokodila...

TEKST: ALEKSANDAR DAMJANOVIĆ

PATREON

